İnsanlık tarihine yön verenler

LECH WALESA

Polonya'da özgürlük ve insan hakları için dayanışma sağlayan lider

LECH WALESA

Mary Craig

DİZİDEKİ DİĞER KİTAPLAR

Abraham Lincoln, Anna Sproule
Albert Schweitzer, James Bentley
Bob Geldof, Charlotte Gray
Charlie Chaplin, Pam Brown
Dalai Lama, Christopher Gibb
Eleanor Roosevelt, David Winner
Florence Nightingale, Pam Brown
Louis Pasteur, Beverley Birch
Mahatma Gandhi, Michael Nicholson
Maria Montessori, Michael Pollard
Marie Curie, Beverley Birch
Martin Luther King, Valerie Schloredt ve Pam Brown
Mihail Gorbaçov, Anna Sproule
Nelson Mandela, Benjamin Pogrund
Teresa Ana, Charlotte Gray

Resim Kaynakları:
Associated Press: 7, 10, 49; Camera Press: 6-7, 21, Dirk Buwalda 22(alt sol), Jan Hausbrandt 27, W Krynski 36-7, Bob Wales 45(üst); Mary Craig: 11(üst); Dachau Müzesi: 5; Janina Jaworska, Varşova: 4; Keston Koleji: 11(alt), 57; David King: 13; Popperfoto: 54; Rex Features: Kapak, Laski/Setbourne 40, Laski 44, 50; Frank Spooner: Bogdan Borkowski 18(alt), 20, Mark Bulka 31, 32, 33, 34, 37, 42, Thierry Campion 45(alt), J. Czarnecki 24, 25, 43(ikisi de), 58-9, Gamma 51, Chip Hires 55, Klahr 22(alt sağ), Kok 18(üst), 46(üst), 52-3, François Lochon 16-17, 19, 38, 39, 48, Remis Martin 22(üst), N.S.P./Gamma 56, Jean-Paul Paireault 28, Simon & Francolin 15, Bob Wales 41; Voice of Solidarity: 46(alt). Harita, Geoff Pleasance tarafından çizilmiştir.

Bu kitabı bizim için yazan ve adı - benim tarafımdan bile- bilinmeyen Polonyalı yazara teşekkür etmek isterim. Bizim taktığımız isimle "Josef", metnin henüz üçte birini yazmışken ortadan kayboldu. Ona ve tehlikeyi, hapsedilmeyi göze alan binlerce kahraman Polonyalıya minnettarız. Onlara, benim ve benim gibi özgürlüğe inanan tüm insanların şükranlarını iletmekten başka elimizden bir şey gelmiyor.

Ayrıca, Lech Walesa ile ilgili en iyi kitap olan "Kristal Ruh" (The Crystal Spirit) adlı yapıtın yazarı Mary Craig'e de teşekkür etmek istiyorum. O yardıma yetişti ve gençler için önemli olan bu kitabı tamamladı. Bu kitaptaki haklarının gelirini, Polonya'ya İlaç Yardımı kuruluşuna bağışladı.

Helen Exley, Seri Editörü

1989 yılında İngiltere'de yayımlanmıştır.
16 Chalk Hill, Watford,
Herts WD1 4BN, İngiltere
Exley Publications.

Desen Telif Hakkı © Exley Publications, 1989
Metin Telif Hakkı © Mary Craig, 1989

İngiliz Kütüphanesi'nde kataloglanan yayım bilgileri
Craig, Mary
Lech Walesa
(İnsanlık tarihine yön verenler)
1. Polonya. İşçi Sendikaları: Dayanışma.
Lech Walesa - Biyografiler.
I. Başlık
II. Diziler
331.88'092'4

ISBN 975-8030-06-X

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü, Yayımcı'nın yazılı izni olmaksızın, mekanik ya da elektronik yöntemlerle fotokopi çekme, banda kaydetme, bilgi depolama ve dönüştürme de dahil olmak üzere, hiçbir şekilde çoğaltılamaz, yeniden yayımlanamaz.

1996'da Türkiye'de yayımlanmıştır.
İlkkaynak Kültür ve Sanat Ürünleri
Özveren Sokak 32/1 Maltepe-ANKARA
Tel: 0.312. 231 73 74 Fax: 0.312. 231 73 79

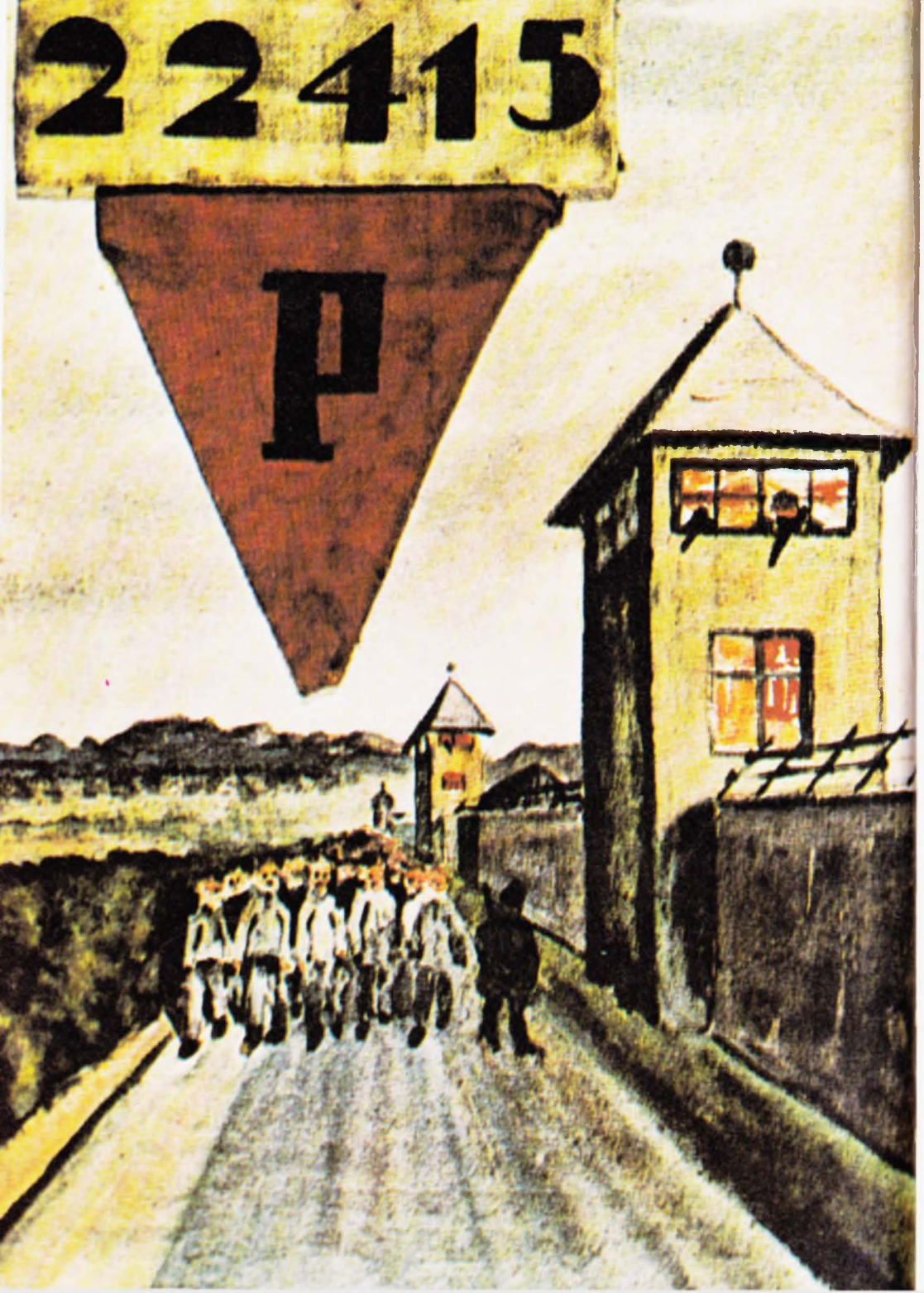
Türkiye Editörü: Sezai Kaynak
Çeviri: Leyla Onat
Dizgi: İlkkaynak Ltd. Şti.
Diziler, Helen Exley tarafından derlenmiş ve yayına hazırlanmıştır.
Resim araştırması: Kate Duffy ve Diana Briscoe
Yazı işleri müdürü: Margaret Montgomery.
1996'da Singapur'da basılmıştır.

LECH WALESA

Polonya'da özgürlük ve insan hakları için dayanışma sağlayan lider

Mary Craig

İLKKAYNAK
KÜLTÜR VE SANAT ÜRÜNLERİ

Nazi istilası

Lech Walesa, 29 Eylül 1943 günü, Nazi istilasının kargaşası içinde, Polonya'nın Popowo köyünde doğdu. 1939'da Nazi Almanyası ile Sovyetler Birliği, birkaç hafta içinde, Polonya'yı aralarında paylaşmışlardı. Polonyalılar içinse, hayal edilemeyecek zor ve eziyetli bir dönem başlamıştı.

Tüm dünyanın bildiği gibi Hitler, Yahudilerden nefret ediyor ve onlardan kurtulmak istiyordu. Aynı zamanda, Slavlardan da nefret ediyor, onları küçümsüyordu. Bu nedenle Polonya topraklarına, Büyük Almanya adına el koymuştu. Sadık adamlarına, Polonya'daki "Polonya ırkından olan ve o dili konuşan tüm erkek, kadın ve çocukları", hiç acımadan öldürmelerini söylemişti; ve savaş sürüp gitseydi, bu isteği gerçekleşebilirdi!

İstila altındaki Polonya'nın Genel Valisi, Hans Frank, "Polonyalılar çalışacak. Az yiyecekler. Ve sonunda ölecekler. Bir daha Polonya olmayacak," dedi. Ülkenin geleceğinde söz sahibi olabilecek tüm yüksek eğitimli insanlar - öğretmenler, din adamları, doktorlar, dişçiler, yazarlar, gazeteciler, öğrenciler - yok edilmişti. Bu arada, rehineler toplanıyor, binlercesi bir arada öldürülüyordu. Sarışın, mavi gözlü çocuklar, sokaklarda kaçırılarak, Ari ırkı - Hitler'in ve Nazilerin düşünü kurduğu, lekesiz, saf üstün ırkı - oluşturmak amacıyla Almanya'ya gönderiliyordu.

Almanlar, Polonya'yı istila ettikleri zaman, Lech'in babası Bolek, karısı Feliksa ve üç küçük çocuğuyla, iki odalı köhne, berbat bir taş kulübede oturuyordu. Yaşadıkları bölge, Almanya ile birleşmiş gibiydi ve Polonya kültürüyle ilgili her şey yok edilmişti. Yer isimleri Almancaya dönüştürülmüş, Polonya bayrağı, kitapları, kütüphaneleri yok edilmiş, Polonya okulları kapatılmıştı. Almanlar, toprakları işgal ettiği için, çiftçiler, o topraklarda işçi durumuna düşmüşlerdi ve bir kısmı, nehir kıyısındaki askeri Alman istihkâmlarında çalışmaya gönderilmişti.

Karşıda: Almanlara karşı koyan insanlar, aşağı ırktan olarak nitelendiriliyor, toplama kamplarına gönderiliyor ve çoğunlukla katlima uğruyorlardı. Kampa gelen mahkumların çoğu gelir gelmez öldürülüyordu. Bir kısmı ise ölene dek çalıştırılıyordu. Lech'in babası, bu toplama kamplarından birinde öldü. Bu kamplarda yaşayan insanların kaçması olanak dışıydı. Kamp komutanlarından birinin söylediği gibi, "yalnızca bacadan" kaçmak söz konusu olabilirdi, çünkü kampın çevresi elektrikli tellerle çevrilmişti ve nöbet kulelerinde silahlı adamlar ve korkunç köpekler bekliyordu. Bu resim, kamptaki bir mahkum tarafından yapılmıştır.

Üstte: Resim, 1939 yılında, Silesia, Ustron'daki insanların kurşuna dizilmelerini gösteriyor. Polonya ordusu, Eylül ayında Silesia'dan geri çekilmek zorunda kalınca, gönüllüler savaşmaya gitmişti. Daha sonra Almanlar tarafından yakalanan gönüllüler kurşuna dizildiler. Polonya'da on bir milyon insan öldürüldü. Bunların çoğu, Yahudiler, Çingeneler ve kamplara getirilmiş olan Ruslardı. Öldürülenler arasında, altı milyon Polonya vatandaşı vardı ve bunların üç milyonu Yahudiydi.

Karşıda: Polonyalı gençler, Almanya'da, askerlerin emrinde çalışarak bir yol yaptılar. Birçok Polonyalı kız ve erkek çocuğu, ailelerinden alınarak, buralarda çalıştırıldı. Alman polisi, Polonya vatandaşlarını işe yaramayacak duruma gelene değin çalıştırır, sonra da öldürülmeye gönderirdi.

Polonya, ölüm fabrikalarının ve kamplarının; idamların, baskıların ve toplu yok edilişlerin ülkesi oldu. Orada insanlık katliama uğratıldı."

Norman Davies "Tanrı'nın Çocuk Bahçesi, Polonya Tarihi" (God's Playground, A History of Poland) II. cilt.

Lech'in babası tutuklanıyor

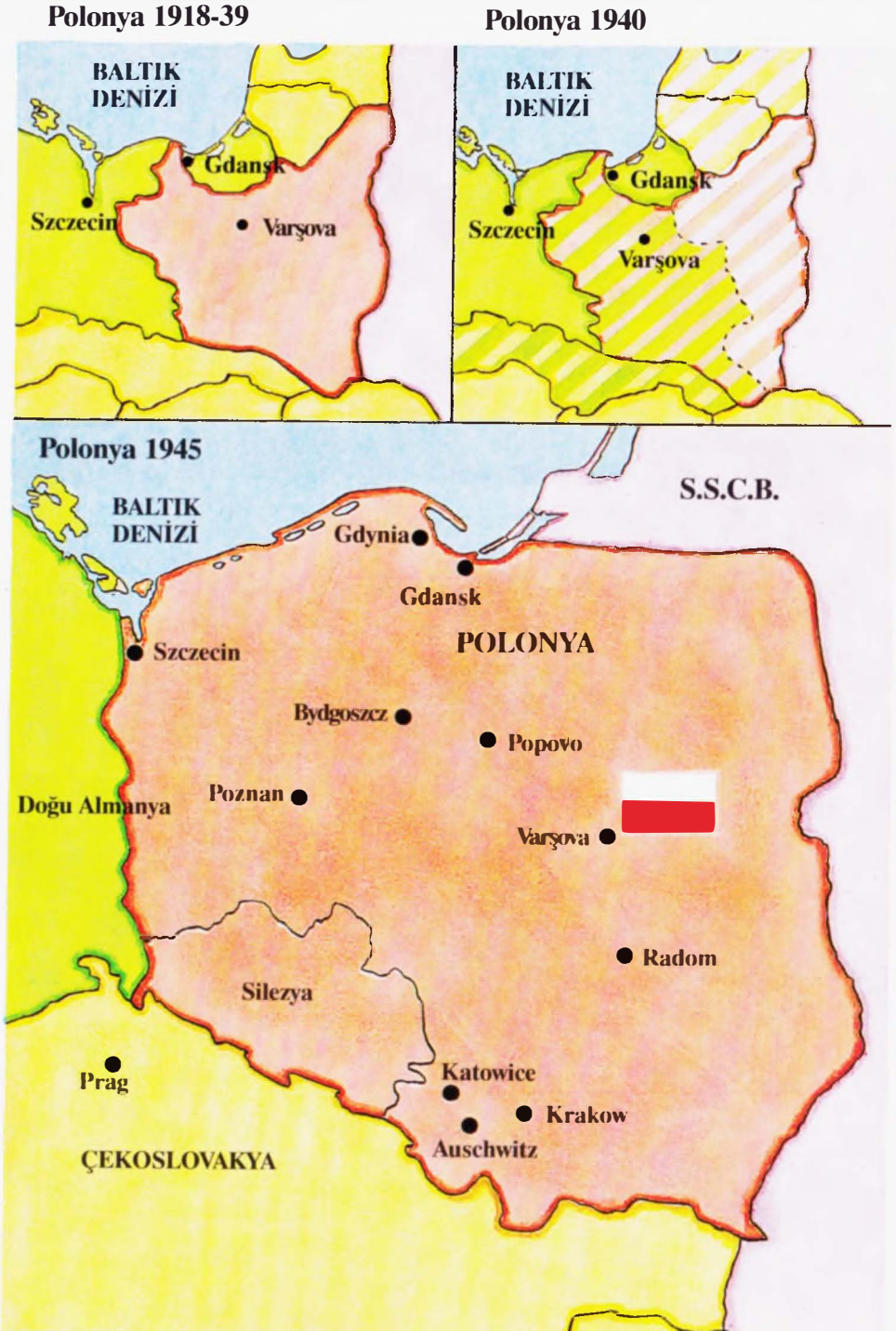
Birçok Polonyalı köylü gibi, Bolek de Polonya direnme güçlerine destek veriyordu. Yuva Ordusu (Home Army) partizanları, gündüzleri ormanda toplanırlar, geceleri yiyecek toplamak ve Alman iletişim hatlarına sabotaj yapmak için çıkarlardı. Köylüler, partizanları barındırarak ve doyurarak kendi yaşamlarını tehlikeye atıyorlardı. Bu nedenle, çoğu vuruldu ya da sokaklardaki lamba direklerine asıldı.

O zamanlar dokuz yaşında olan Lech'in ablası İzabela, Walesalarm ahırında toplanan adamlara, geceleri korudan geçerek battaniye ve yiyecek götürdüğünü anımsıyor. Ve, Lech'in doğmasından az önce Popowo'daki adamların sarıldığı, Eylül 1943 gününü dehşetle anlatıyor. Askerleri gören İzabela ve küçük kardeşi Edward, ormana kaçıp saklanmışlardı. Geri döndüklerinde, babaları Bolek ile amcaları Stanislaw'ın götürüldüğünü öğrenmişlerdi.

Ölüm ve bir doğum

O köyde tutuklanan adamların çoğu, birkaç gün öldüresiye dövüldüler. Kafasından kötü yara alan Bolek, yaşıyordu. O durumda, tehdit altında, çukur

kazarak, köprüler yaparak çalışmaya zorlandı. Bu arada hamile olan karısı Feliksa, çiftliğe ve çocuklara bakıyor ve tek başına doğumu bekliyordu.

İşte Lech, bu mutsuz ortamın içinde doğdu. 1945 yılında, savaş sona erince, Bolek evine güçlükle dönebildi. Lech, ancak o zaman babasını gördü. Hasta olan Bolek, dört çocuğunu ve karısı Feliska'yı erkek kardeşi Stanislaw'a emanet ederek öldü.

Savaş öncesinde Polonya'da yaşayan insanların beşte biri savaşta öldürülmüştü. Bunların hemen hemen yüzde doksanı vurulmuş, asılmış ya da toplama kamplarında öldürülmüştü. Polonyalıların şansı bir türlü düzelmiyordu. Almanlar ülkeyi boşaltınca, Ruslar ve Kızıl Ordu, Polonya topraklarına girmişti. Nazi zulmünün yerini, Stalin'in Moskova'dan yönettiği Komünist rejim almıştı.

Savaş sonrası yıllarda, Avrupa'nın doğusundaki -Polonya, Macaristan, Romanya, Bulgaristan ve Çekoslovakya- gibi ülkeler, Sovyetler Birliği'nin parçası haline geldiler. Stalin'in, bir zamanlar dediği gibi, özgürlük aşığı Polonyalılara, komünizmi zorla kabul ettirmek, olmayacak duaya amin demek gibi bir şeydi.

Savaş sonrasında Stalin'in, Doğu Avrupa'ya merhametsizce el koyuşu, Batı'yla Sovyetler Birliği arasında "Soğuk Savaş" denen süreci başlattı. Bu durum, her iki tarafın da, zarar verici ve pahalı bir silah yarışına girmelerine neden oldu.

Yoksul çocukluk

Walesalar politikayla ilgilenmezlerdi; enerjilerini yalnızca hayatta kalabilmek için harcıyorlardı. "Yalnızca yoksul değil, dilenecek kadar yoksulduk," diyordu, Lech'in erkek kardeşlerinden biri. Bolek'in ölümünden bir yıl sonra kardeşi Stanislaw, Feliksa ile evlenmiş ve üç çocuk sahibi daha olmuşlardı.

Böylece, o toprak tabanlı, iki odalı elektriksiz kulübede iki büyük ve yedi çocuk yaşıyordu. Stanislaw, toprağını idare etme konusunda pek şanslı değildi ve bir türlü iki ucu bir araya getiremiyordu.

Aile açlıktan ölmüyordu ama yedikleri yalnızca

"Daha çok siyasi nedenler yüzünden, Rusya'nın, Polonya'nın mahvolmasında oynadığı rolü, dünya pek öğrenemedi. Tarihteki en vahşi saldırılardan biri olan Rus istilasının ilk iki yılında yapılan zulüm, belki de Almanların yaptıklarından da fazlaydı. Ruslar, Çarlar zamanından onlara miras kalmış yöntemlerle, ülkede psikolojik terör oluşturmuşlardı."

Mary Craig
"Kristal Ruh" (The Crystal Spirit)

Karşı sol üstte: Bağımsız Polonya. Yüzyıllar boyu süren, ülke bütününün ya da bir kısmının istila edilmesinden sonra Polonya, 1918 ila 1939 yıllarında özgürlüğü tattı. Sağ üstte: 1939 yılında, gizli bir anlaşmayla, Stalin ile Hitler, Polonya'yı ikiye böldüler. Bu, 1940 yılı haritası, doğudaki Rus Polonyası'nı, batıdaki Alman Polonyası'nı gösteriyor.
Altta: II. Dünya Savaşı sonunda, Polonya yeniden Polonya oldu. Ama Yalta Anlaşması sonuçlarına göre, Doğu Bloku'nun bir parçasıydı artık. Son kırk yıldır, Polonya, ne özgür ne de bağımlıdır.

1945 yılında, barış içinde ürün kaldırırken. Savaş bitmiş, Almanlar, Kızıl Ordu tarafından kovulmuştu ve yaşam Polonya'nın çoğu köylü olan nüfusu için, normale dönmeye başlamıştı. Bu resimde, Doğu Prusya sınırındaki bir çiftlikte, altı yıldır ilk kez ürün toplamak için bir araya gelen çiftçiler görülmektedir.

"Bir bakıma hiçbir şeyimiz yoktu ama yoksulluğu maddeyle ölçmemek gerek. Refah içinde değildik, televizyonumuz, radyomuz bile yoktu ama kitaplarımız vardı ve önümüze bütün bir dünyayı açıyorlardı. Asıl önemli olan şeyler konusunda varlıklı sayılırdık."

Lech Walesa

patates, süt ve makarnaydı. Tereyağlı ekmek az bulunan bir yiyecekti ve et çok ender olarak evlerine giriyordu. Çocuklar, okul öncesinde ve dönüşünde kazlara bakarlar, inekleri otlamaya götürürler, yabani otları ayıklarlar, saman yaparlar ve evdeki el işleriyle ilgilenirlerdi.

Canlı ruh

Okul, köyden dört kilometre uzaktaki Chalin'deydi. Çocuklar her sabah oraya kadar yalın ayak yürürlerdi. Lech, sporda,derslerinde olduğundan daha iyiydi ama ikisinde de özel bir başarı göstermiyordu. "Son zil çalana dek, gerçekten yaşamaya başlamamıştım sanırım," diyordu Lech. Arkadaşlarıyla ev yapımı bir topun peşinden koşarak Amerikan futbolu oynadıklarını, okul yakınlarındaki göle düşen topu, kimin önce alacağı konusunda iddialaşarak yarıştıklarını anımsıyor.

Lech'in soyadı Walesa - "canlı ruh" anlamına geliyordu ve Lech adına uygun olarak yaşıyordu. İzabela şöyle diyor: "Yalnız başına kalmayı severdi ve her konuda bizden fazla düşünürdü. Her zaman farklıydı, kendine özgü bir kişiydi."

Okulda, tartışmayı çok sevdiği için başı hep derde girerdi. Lech, "Bize komünizmi öğretiyorlardı. O yıllarda derslerime pek önem vermiyordum. Hele komünizmi öğrenmeye hiç hevesli değildim. Bu yüzden bir gün okul müdürüne gönderildim ve adam kafamda sopa kırdı. Mesele şu ki, beyaz gördüğüm bir şeyin, siyah olduğunu kimse bana zorla kabul ettiremezdi," diyor. Evdeyse, çoğu kez, sert kurallar uygulayan üvey babası Stanislaw ile kapışırdı. Annesi Feliksa'nın ise, onun üzerinde önemli bir etkisi vardı. Feliksa, çok dindar, kültürlü, eğitimli bir kadındı ve sorgulayan bir kafası vardı. Tarihle ve ülkede olup biten olaylarla yakından ilgilenirdi. Gün boyunca, temizlik yapar, dikiş diker, aile için yemek pişirir, ondan akıl almak için uğrayan dostlarına yardımcı olurdu. Yine de akşamları, çocuklarına ayıracak zamanı ve enerjiyi bulurdu. Onlara sık sık Polonya klasiklerini okurdu.

Bu güzel anlar sayesinde, Lech çocukluğunun mutlu geçtiğini düşünüyor.

Üstte: Popowo - Walesa ailesinin oturduğu küçük kulübe.

Altta: Baş kaldıran Poznan işçilerinin anısına dikilmiş haçlar.

1956'daki Polonya ihtilali

Çocukluk yıllarından beri, Lech ülkede yaşanan "yanlışları, aşağılanmaları ve boşa çıkan hayalleri" görüp, anlıyordu. Haziran 1956'da, henüz on iki yaşındayken, Polonyalıların komünist rejime baş kaldırışlarından etkilenmişti. O yıllarda çevresindeki insanların aç, çalışmaktan bitkin, baskı altında ve yaşamaktan bıkmış kişiler olduğunu görmüştü. Yaşam koşulları son derece kötü olan Polonyalılar, bakımsız kötü evlerde yaşamak zorunda bırakılmıştı. (Stalin, üç yıl önce ölmüştü ama baskı rejimi hâlâ sürüyordu.) Poznan kentindeki binlerce işçi, greve gitmişler, sokaklarda EKMEK VE ÖZGÜRLÜK diye haykırarak dolaşıyorlardı. Askerler, kalabalığı dağıtmak için geldiler. Birçok insan öldü, yaralandı ve tutuklandı.

Bu vahşi davranış karşısında, ülkedeki insanlar ayaklandılar. Polonya Birleşik İşçi Partisi lideri Wladyslaw Gomulka yönetiminde yeni bir hükümet kuruldu. Reformlar için söz verildi.

Polonyalılar bu döneme, "Ekim'de bahar" dediler

Polonyalılar tarafından, ulusal simge olarak kullanılan Czestochowa'nın siyah Madonna'sı. 1655'te, Polonya, neredeyse İsveç ordusunun istilası altında kalacaktı. Zafer kazanan İsveçliler, Czestochowa'ya geldiklerinde, son hendek direnişçileriyle karşılaştılar: Meryem Ana çevresinde toplanmış bir grup asker. Düşman, kırk gün boyunca kenti alamadı ve geri çekilmek zorunda kaldı. Bu durumdan etkilenen ülke insanları toparlandılar, düşmanı kovaladılar ve kutsal Meryem Ana'nın, o günden sonra, "Polonya Kraliçesi" olarak saygı göreceğini söylediler. Üç yüz yıl sonra, hâlâ öyle kabul edilmektedir.

ve her şeyin düzeleceğini umut ettiler. Ne yazık ki, rejimi destekleyenlerin dışındakiler, hayal kırıklığına uğrayacaklardı. Yaşam, aynı çaresizlik ve umutsuzluk içinde sürüp gidiyordu.

Ticaret Okulu

Lech Walesa Popowo'da, çiftlik işlerinin bitip tükenmez zorluklarından bıkıp usanmıştı. 1950 yıllarının sonlarına doğru, Polonyadaki köylü çocukları gruplar halinde köylerinden ayrılıyorlar, Baltık Denizi kıyısında yeni kurulmuş ve endüstrisi ilerlemiş Gdansk ve Gdynia kentlerindeki tersanelerde çalışmaya koşuyorlardı.

1959 yılında, henüz on altı yaşındaki Lech, bu gençlere özenerek, Popowo'ya en yakın kent olan Lipno'daki Ticaret Okulu'nda üç yıllığına öğrenim görmek üzere kayıt yaptırdı. Haftanın üç günü ücretli olarak bir atölyede staj yapıyor, öteki üç gününde ise, matematik, metalurji, teknik resim, fizik, tarih ve lehçe gibi dersler alıyordu. (Gerçek yaşamla hiç ilgisi olmadığını düşündüğü tarih dersi, her zaman onun için sorun oluyordu.) Kazandığı parayı, kalacağı yerin giderlerine harcıyordu. O günün Polonya standartlarına göre, Walesa o kadar yoksuldu ki, arkadaşları ve öğretmenleri onun için üzülüyorlardı.

Sessiz, çalışkan ve kararlı bir öğrenciydi. Öğrenci pansiyonundaki kayıtlara göre, Walesa, Lech: "Sigara içiyor ve sorun çıkartmayı seviyordu. Okul raporuna göre başarısı, "yeterli"ydi ve "ahlak kuralları ve politik konularda güvenilir biriydi." Okul Müdürü, onun, iyi bir örgütçü olduğuna inanıyor ve okul koridorlarının süpürülmesi için haftalık program yapmak gerektiğinde, Lech'in öğretim kadrosundan yardım almadan işi başarıyla örgütlediğini anlatıyordu.

Askerlik görevi

1961 yılında, on sekiz yaşındayken Ticaret Okulu'ndan ayrıldı ve iki yıl boyunca, evlerinin yakınındaki Ziraat Deposu'nda, elektrikli makineleri tamir eden makine işçisi olarak çalışmaya başladı.

Ressam Dimitri Orlov tarafından yapılmış bir Sovyet Propaganda afişi. Resimde Kızıl Ordu övülüyor ve Kızıl Asker, Polonya'nın emperyalist düşmanlarının üzerinde geziniyor. Yüzyıllar süren acılı dönemler içinde, Polonya doğudan Rusya, batıdan Almanya'nın baskıları altında kalmıştı.

Daha sonra, seferberlik dolayısıyla askere çağırıldı ve Polonya ordusuna katıldı.

İki yıllık askerlik, onu evdeki yoksulluktan uzaklaştırdığı için keyifle çalıştı. Orada okçuluk yarışmasında ödül kazandı ve onbaşı oldu. Lech, "Adamlarla hiçbir sorunum yoktu. Başkalarının yaptığı gibi onlara bağırarak değil, esprilerle ve şakalarla yaklaşıyordum," diyordu. Mors alfabesi kursları veriyor, gemicilikte radyo ve elektrik dersleri öğretiyordu. Aslında görevini hem çok başarılı hem de o kadar severek yaptı ki, sonunda orduda kalmaya karar verdi.

Daha sonraları düşüncesini değiştirerek, 1965 yılında evine döndü ve Popowo yakınlarındaki bir başka Devlet Ziraat Deposu'nda çalışmaya başladı. İzabela evlenmişti, Edward ile Stanislaw uzakta çalışıyorlardı ve artık ailenin büyüğü olarak annesi ve çocuklarla ilgilenme sorunu Lech'e kalmıştı. Elinden geleni yapmaya çabaladı.

Paslı bir traktörden, televizyona, hatta motosiklete

kadar her şeyi beceriyle tamir etmeyi başardığı için iş yerinde, "altın eller" olarak tanınmasına rağmen, hâlâ istediği ikinci el motosikleti satın alabilecek kadar para kazanamıyordu. Ve kız arkadaşı, Jadwiga, ondan ayrılınca, son damla bardağı taşırdı. "Yirmi dört yaşındaydım ve önem verdiğim hiçbir şey yoktu. Yalnızdım, boştum ve yanlış bir yerde olduğumu iliklerime dek hissediyordum."

Gdansk'a tek yönlü bilet

Böylece bir sabah, kimseye tek söz etmeden, tren istasyonuna gitti ve Baltık denizi kıyısına gidecek trene tek yönlü bir bilet aldı. Çocukluğunda bir kez, okul gezisiyle Gdansk'a gitmişti ve anılarında deniz, "sonsuza dek - belki özgürlüğe dek uzanan çok geniş bir şey" olarak kalmıştı. Gdansk, bilmeyenler için bir serüvendi. Ve Lech, geleneksel köy yaşamının baskılarından uzak, kaderiyle yüzyüze gelmek üzere Gdansk'a gitti.

Gdansk'taki büyük Lenin tersanesinde, gemi elektrisyeni olarak işe başladı. Oradaki her şey, geride bıraktığı kırsal yaşamdan, paslı çiftlik aletlerinden farklıydı. Başlangıçta, tek başına değil de, bir takım çalışması içinde olmak ona garip geldi. Sonra alıştı ve yaşamında ilk kez özgürlüğün tadını almaya başladı. Bir yandan da, elektro-makinist olarak eğitim gördü.

"Tersanemiz, kirli giysiler giymiş, temizlenecek hatta işeyecek zaman bile bulamayan adamlarla dolu bir fabrika gibiydi. Tuvalete gitmek için zemin kata inmek bile yarım saatimizi alırdı, biz de işimizi herhangi bir yerde görürdük. Çalışma koşullarının ne kadar utandırıcı olduğunu anlatmam zor."

Lech Walesa

Zorluk ve hayal kırıklığı

Ne var ki, çalışma koşulları, onu dehşete düşürüyordu. Hiçbir güvenlik önlemi, soyunma odaları, yıkanma ve kurutma olanakları yoktu. Her mevsimde açık havada çalışan adamlar, iliklerine kadar ıslanırlardı. Çoğu, saat sabah altıda işe başlardı ve tek yemek tatili saat 9 ile 9:15 arasında verilirdi. Çoğu, öğleden sonra üçte evlerine dönene dek bir şey yiyecek durumda olmazdı. Buyüzden, işçiler genellikle mide rahatsızlığı çekerlerdi.

Yatakhaneler de iyi durumda değildi. "İçi düğümlenmiş şiltelerin konduğu madeni karyola, küflü ve pis yer, dört gri duvar, bacakları sallanan bir masa ve en az birer bacağı eksik iki sandalye." Birisinin dediğine göre Walesa, orada yiyor ve uyuyordu ama aslında gerçekten yaşamıyordu.

Adamların çoğu kullanıldıklarını hissediyor ama karşı koyamıyorlardı. Ticaret sendikaları, işçilerin, aynı ücrete daha fazla çalışarak, daha fazla üretmeleri için kurulmuş Parti örgütleriydi. Lech, "İnsanlık onuru ve kişinin kendi yaşamından sorumlu olma şansı, buralarda elde edilemezdi," diyordu.

Yavaş yavaş, görmeye başladı ki, yukarıdaki rejimler değişse de işçiler her zaman kaybediyorlardı. Bunu farkedince, "ortaya çıkıp, her şeyi değiştirmek üzere, içinde derin ve karşı konulmaz bir dürtü oluştu." Bir süre sonra da bu dürtü, yaşamı boyunca sürüp gidecek, siyasi bir taahhüte dönüştü.

Öğrenci protestoları

Mart 1968'deki öğrenci protestolarıyla sorunlar başladı. O yıl, Batı Avrupa'nın hemen her yerinde, öğrenciler protesto mitingleri yapıyorlardı. Öğrenciler geleneksel eğitim sistemine karşıydılar ve kendi işleri konusunda daha fazla yetki istiyorlardı.

Yakınlarındaki Çekoslovakya'dan etkilenen (o yıllarda Çekoslovakya, Stalin rejiminden kurtulmuştu. Daha liberal bir kişi olan Alexander Dubcek, hükümeti kurmuştu.) Polonya gençliği ise, kendi düşüncelerini ifade etmek istiyordu. Ülkede, konuşmayı, okumayı ve rejimin uygun görmediği konular hakkında yazmayı engelleyen resmi sansürün sona erdirilmesini talep ediyorlardı.

Hükümete göre, bu istekler sorumsuzluktu. Üçbin öğrenci tutuklandı, yüzlercesi kara listeye alınarak üniversitelerden kovuldu. Öyle ki, damgalanan bu gençler ilerde, ancak en berbat işlerde çalışabilirlerdi. Otuz bin öğrenci ise, sürgüne gönderildi.

"İnsanyüzlü komünizm" yaratmak için kahramanca çabalayan Çekoslovakya'da, bu çabalar boşa gitti. Hiç umulmadık bir anda Sovyetler Birliği ve Varşova Paktı üyeleri, Prag kentini istila ederek, zorla eski düzeni sağladılar. (Birçok Polonyalının haklı olarak öfkesini çeken şey, bu istila sırasında Polonya askerlerinin de

Gdansk'taki, Lenin tersanesinde on beş bin işçi çalışmaktadır. Orada her yıl, yüzde 70'i Rusya'ya ait olmak üzere, her biri 200.000 tonluk, yirmi ila otuz gemi üretilir.

"Komünizm, gerçekleşmesi olanaksız sözler üzerine kurulduğu için; yasallığı, hiçbir zaman karşılanamayacak beklentilere dayandığı için... Yasal prensipleri canlı tutmak için, görünüşü kurtarmak zorundaydılar, yoksa dökülüp parçalanırlardı. Komünizm yönetiminde yaşamanın en zor yanı buydu. Terörden ve kullanılma duygusundan çok her yere yayılan, herkesin hissettiği, herkes tarafından bilinen yalanlar insanı incitiyordu. Yaşamı, dayanılmaz kılan buydu işte."

Leszek Kolakowski "Kartal ile Küçük Kuşlar - Bir İdeolojinin Küçülüşü" (The Eagle and the Small Birds - The Eclipse of Ideology)

Çekoslovak askerlerine karşı kullanılmasıydı.)

Sovyet lideri, ünlü *Brezhnev Doktrini'ni* uyguluyordu. Yani Sovyetler Birliği, "içten tehlike altında kalırsa", Sovyetler Birliği'nin müttefikleri, askeri güçleriyle yardıma koşacaktı.

Polonya birliklerinin, Çekoslovakya askerleri üzerine gidişini onaylamayan Polonyalı işçiler, kendi öğrencilerinin başına gelenler konusunda sessiz kalmışlardı. Kendileri soğukta aç karnına yaşarken, öğrencilerin özgürlük istekleriyle niçin ilgileneceklerdi ki!

Otoriteler, işçilerin bu umursamaz davranışını, düşmanlığa çevirmek amacıyla, toplantılarda onları kışkırtıyor, öğrencilere, "şımarık veletler" ve "külhanbeyleri" gibi suçlamalar yakıştırıyorlardı. Ülkedeki yanlışları, hatta işçi ücretlerinin düşük oluşunu bile onlara mal ediyorlardı.

Kimileri, bunlara inandılar; inanmayanların arasında Lech Walesa, başı çekiyordu. O ve birkaç arkadaşı, ülkede öğrenciler ve aydınlar, hükümet tarafından eziyet görüyorsa, işçilerin onlara destek vermesi gerektiğine inanıyorlardı. Bu çaba, Lech Walesa'nın, toplumsal dayanışma için gösterdiği ilk çabaydı - ve başarısız oldu.

Evlilik

1968 yılı, Lech'in politikadaki ilk adımlarını belirler. O yıl, bir başka nedenden dolayı da önemlidir. Bir gün Gdansk'taki çiçekçi dükkanının camında, on dokuz yaşındaki Danuta Golos'u gördü. Yaşamında daha önce başka kızlar da olmuştu ama bu başkaydı. Birkaç gün sonra, onu dışarıya davet etti ve bir yıl boyunca flört ettiler. Lech gibi, Danuta da köy kökenliydi, kalabalık bir ailenin kızıydı ve o da Lech gibi büyük kente kaçma düşleri kurmuştu.

"Anlamıyorsunuz. Kimse bize karşı zafer kazanamaz."

Andre Wajda'nın filmi, "Demirden Adam" (Man of Iron)

Topraklarındaki Sovyet tankları ve Baltık Denizi'ndeki Sovyet donanması, Polonyalılara, bir adım ileri giderlerse, büyük askeri ceza görebileceklerini anımsatıyordu.

Sağda: Boş raflar öykülerini anlatıyor. Yalnız yiyecek değil, her türlü nesnenin kıtlığı, mal geldiğinde insanların ne alacaklarını bilmeden koşup alış veriş etmelerine neden oluyordu.

Karşıda: Beklemek, Polonyadaki insanlar için yaşam biçimi haline gelmişti. Kadınlar şafak vakti kalkarak, kente koşuyorlar ve saat altıda kasabın önünde sıralanıyorlardı. Başka dükkan önünde ise ekmek, balık ya da sabun için beklemek zorundaydılar.

Aşağıda: Lech Walesa, Danuta Golos'a ilk bakışta aşık olmuştu. Bir yıl flörtten sonra, 8 Kasım 1969'da Gdansk'ta evlendiler.

8 Kasım 1969'da, Lech yirmi altı yaşındayken evlendiler. Danuta, "Çok yoksulduk. Birçok sorunumuz vardı. Ama yaşam çok güzeldi. O günler yaşamımın en güzel günleriydi, çünkü Lech her zaman yanımdaydı," diye anlatıyor.

İçimizde bir şeyler koptu

Polonyalılar için yaşam giderek zorlaşıyordu. Yiyecek kıtlığı, fiyat artışları ve düşük ücretler nedeniyle bunalıyorlardı.

12 Aralık 1970'te, hükümet, yiyecek ve yakacak fiyatlarına büyük zam yaptı. Oysa, memur ve işçi ücretlerinde yeterli artış yoktu. Noel'den iki hafta önceydi ve o günlerde ev kadınları Noel kutlamaları için yiyecek sofraları hazırlarlardı. İşçiler, artık öfkelenmeye başlamışlardı.

İki gün sonra, bin tersane işçisi Gdansk'taki Parti Merkezi'nin çevresini aldılar ve fiyat artışlarının geri çekilmesini istediler. Parti'den kimse onlarla konuşmadı ve işlerinin başına dönmeleri emredildi.

15 Kasım'da, tersane işçileri greve gittiler ve yirmi yedi yaşındaki Lech Walesa, üç kişilik grev komitesine seçilenlerden biriydi. Walesa başlarında, üç bin işçi, tutuklu bulunan arkadaşlarını kurtarmak amacıyla polis merkezine hücum ettiler.

"Bizim için 1970 Aralık ayı, karanlık ve yalnızlık dönemi olmuştu; bizimki, önceden yitirilmiş bir davaydı, çünkü kimseye ve hiçbir şeye güvenilmeyeceğini anlamıştık."

Lech Walesa
"Umut Yolu" (Path of Hope) adlı otobiyografisinden.

Tersane işçilerine öğle yemeklerinde bir tane sosis verilirdi. Bu işçilerin aç ve iş koşullarının dayanılmaz olduğunu gören Walesa, "çıkıp bir şeyleri değiştirmek için karşı konulamaz bir dürtü" hissetmişti.

Polislerle işçiler arasındaki kapışma, tüm Gdansk kentine yayıldı ve hükümet sıkı yönetim ilan etti.

16 Aralık'ta, sabah vardiyası için gelen işçiler, askeri birliklerin avluyu istila ettiğini ve giriş kapılarını kapattığını gördüler. O zaman Lech,"İçimizde bir şeyler kopmuştu. Haklı amaçlar için direnen bu insanların neler hissettiğini hayal etmek zor: Umutsuzlukla karışık öç alma isteğiyle doluydular," diyor.

Hiç kimse, ordunun savunmasız işçilere saldıracağını düşünmemişti. Ama saldırdılar. İşçiler tersaneden ayrılıp göstericiler arasına girmeye başlayınca ateş ettiler. İşçilerin silahları bile yoktu. O sabah dört kişi öldü.

Heyecan doruktaydı. Sahil bölgesinde, işçiler aletlerini bıraktılar. On bin işçi, Parti binasına saldırdı, ateşe verdi. Kalabalık içindeki göstericiler ve işçiler, kaçan partili memurlara dayak attılar. Gün boyunca, savaş gitgide vahşileşti ve öğleden sonra saat altıda, altı kişinin öldüğü, üç kişinin de yaralandığı haberi geldi.

Aralık 1970 Katliamı

Yaşamları boyunca, Gdansk ve kardeş kenti Gdynia'da yaşayanlar, 1970 yılının 16 Aralık Çarşamba ve 17 Aralık Perşembe gününü unutmayacaklardı. Gdynia'da, ayın on yedisinde, işlerine giden işçiler, makinalıtüfeklerle taranmıştı. Ardından, işçilerle polis arasında bir savaş başladı. Yüzlerce işçi yakalandı, tutuklandı; ölüler, akrabalarının durumu öğrenmemeleri için gece gizlice gömüldüler.

O gece, Lech Walesa, Danuta ile oğlu Bogdon'un yanına döndüğünde, ilk kez peşinde bir "gölge" polis olduğunun ayırdına varmıştı. O günden sonra da bir polis onu hep izledi.

Polonya halkının öfkesi ve üzüntüsü, Bay Gomulka'nın sonu oldu. Polonya İşçi Partisi lideri olan Edward Gierek, Gomulka'nın yerine seçildi.

Lech Walesa, 1970 yılı Aralık ayında, işçilerin başlarına gelenden dolayı kendisini suçladı. Bu konu onun için saplantı haline geldi. Olup bitenlerle ilgili her ayrıntı üzerinde uzun uzun düşündü ve hataları açıklamaya çalıştı. Emin olduğu bir şey vardı: Bir gün, önlerine yeni bir fırsat çıkacaktı. O güne hazır olmak istiyordu.

Gierek'in sözü

Gierek, iktidara geldikten az sonra, onu görmeye giden tersane işçilerinin üç temsilcisinden biri Lech Walesa'ydı. Polonya'nın yeni lideri, kendisinin de bir zamanlar işçi olduğunu ve onların sıkıntılarını anladığını söyleyerek öfkeli işçileri sakinleştirmeyi başardı. Toplantı, onun yardım çağrısıyla sona erdi: "Bana yardım edecek misiniz?" Ve işçiler, "Evet, edeceğiz," diye yanıtladılar.

Walesa da ötekiler kadar coşkuyla bağırmıştı. Daha sonraki yıllarda, bu salaklığı için kendi kendisini tekmelemek istedi.

Önceleri, ülkede düzen sağlandığı için her şey iyiye gider gibi oldu. Yetmişlerin ilk yılları yumuşama yıllarıydı. O dönemde, Sovyet bloku ülkeleriyle Batı arasındaki ilişkiler yumuşamıştı. Edward Gierek, Batı'dan aldığı kredilerle çağdaş endüstriye yatırım yaptı, yeni makinalar getirtti. Karşılığında, yüksek teknoloji üreten fabrikaların malları, Polonya'nın borcunu ödeyebilmesi için Batı'ya gönderilecekti.

Gierek, söz vermişti: "Herkese bir küçük Fiat araba ve her aileye bir ev." Batı'da doğal olan ama Polonya'da "lüks" sayılabilecek ve Polonyalıların uzun zamandır hasretini çektiği bir yaşam tarzı başladı. Artık buzdolabı, çamaşır makinesi, pilli radyo ve televizyon seti satın alabiliyorlardı. Daha az şanslı olan öteki Sovyet bloku ülkeleri ise bu durumu kıskanıyorlardı.

Balon patlıyor

Ne yazık ki, bu durum uzun sürmedi. 1974'de, Arap şeyhleri, petrolün fiyatını artırınca, Batı yüksek enflasyonla sarsıldı ve Polonya ürünleri satılmamaya başladı. Gierek, Batı bankalarından daha fazla borç almak zorunda kaldı ve ihracattan gelen parayı faizler için harcamaya başladı. Sonunda adamakıllı çaresiz

Köyde ya da kentte, çalışsa da çalışmasa da, yaşam kadınlar için çok zordu. Yaşam koşulları ilkeldi. Aradıkları yiyecek maddelerini bulamıyorlardı ve batılı kadınlar gibi, çağdaş ev aletleri ya da kadın dergileri yoktu. Yaşamları, dükkan önlerinde beklemek, avcılık, değiş tokuş, ev işleri, pazarlık ve yine beklemekle geçerdi.

Rejim, hiç kâr etmeyen devlet çiftlikleri ve kooperatiflere öncelik tanıyor ama çiftçilerden tohum ve teknik yardımı esirgeyip, onları açlığa terk ediyordu. Köylüler, çoğunlukla, traktör alamadıkları için hâlâ at kullanıyorlardı. Yeni bir alet ve gerekli malzeme için para bulamıyorlardı. Refahtan yoksun olmaları ve yöresel Parti yetkilileri tarafından rahatsız edilmeleri, onları soğutmuştu.

kalınarak ithalattan vazgeçildi ve Polonya mallarıyla idare etmeye karar verildi. O zaman, yurt dışından gelmiş olan aletler ve makinalar için gerekli olan yedek parçalar bulunmaz oldu.

Tüketim patlaması, başladığı gibi aniden bitmişti. Tuvalet kağıdı, diş macunu, traş bıçağı gibi en gerekli ihtiyaçlar için bile, yeniden saatlerce bekleme dönemi başladı. Ve yiyecek kıtlığı yeniden kapıya dayanmıştı. İnsanlar artık iyice bunalmışlardı. Bir süre bolluğa alıştıktan sonra yeniden kuyruklara dönmek onları çok öfkelendiriyordu.

Gdansk tersanesine gelince, Gierek'in değişiklikleri oraya fazla bir şey katmamıştı. Evet tersanede ürün artırmaya yarayacak bazı modern değişiklikler yapılmıştı ama işçilerin sağlığı ve güvenliği için bir şey yapılmamıştı. Ücretler biraz artmıştı ama çalışma saatleri her zamankinden daha uzundu. Walesa'ya göre, "insanın sağlığını mahveden insanlık dışı bir çalışma düzeni vardı." İşçilerin umutları boşa çıkmıştı. Gierek'e daha fazla güvenemeyeceklerini hissediyorlardı.

Karşı üstte: Bir aileyi görmeye gelen rahip. İnsanlarla din adamları arasındaki bağ her zaman çok güçlüydü. Polonyalılar, aşağılayıcı yaşam koşullarından yorulup bıkmışlardı. Yalnıca Parti patronları, Polonyalılar için "insanların Polonyası'nın sahipleri" olan bu elit kişiler, bu acı gerçeklerden etkilenmiyorlardı.

Lech konuşmaya başlıyor

Bir süre sonra, Lech dehşet içinde, tersane yönetiminin, Aralık 1970 grevine katılan kişilerden yavaş yavaş kurtulmaya çalıştığını anladı. Kendisine de, o zamana dek en kötü işler verilmiş ve hiç terfi ettirilmemiş olduğunu farketti.

1976 yılında bir gün, buna daha fazla dayanamayacağını hissetti ve sonuçları ne olursa olsun, konuşmaya karar verdi. Tersane sendikası seçimlerinde Walesa, işçilerin adayı olarak seçildi. Seçim toplantısı sırasında, Sendika'nın, Parti'nin isteklerinden bir adım dışarıya çıkamayan bir kuruluş olduğunu ve Gierek'in verdiği sözleri tutmadığını iddia etti.

Lech, otuz iki yaşında arenaya çıkmış ve kolay, rahat bir yaşama böylelikle veda etmişti. O günden sonra başı dertten hiç kurtulmayacaktı.

İşçiler Lech'in konuşmasını beğenmişler ve onu alkışlamışlardı ama birkaç gün sonra Walesa, işinden kovulmuştu. Bir arkadaşıyla konuşurken, "Bunu bana niçin yapıyorlar? diye haykırmıştı. "İçki içmem, dürüst

"Her zaman inandım ki, ben, bana verilen tüm yeteneklerin idarecisiyim ve onları iyi kullanmak durumundayım. Ben de hataları olan sıradan bir insanım. Büyük işler için hazırlanmamıştım ama yaşam beni buna zorladı ve şimdi elimden gelen her şeyi yapmalıyım."

Lech Walesa

"İş arkadaşlarım, sisteme karşı bastırılmış öfkeyle doluydular ama güçsüz olduklarına inanıyorlardı. Benim, üstüste işten kovulup durmam, onlara kendi haklılıklarını kanıtlar gibiydi. Hiçbir şeyi değiştirmek mümkün olmayacağı için, çabalamanın boşuna olduğuna inanmak korkunç bir şeydi."

Lech Walesa

Köhne, iki odalı evde yaşayan anne ve çocukları. Nüfusun üçte biri, yoksulluk içinde yaşıyorlardı.

bir adamım, zamanında işbaşı yaparım." Kovuluşuna itiraz etti ama ne fayda! Neyse ki, kısa sürede, Zremb Yapı Şirketi'nin transport bölümünde, araba tamiriyle ilgili bir iş buldu.

1976- Yiyecek isyanı

Ülkedeki hoşnutsuzluk yüzünden, yeni bir kaynama noktasına gelinmişti. Haziran 1976'da Gierek, yiyecek fiyatlarının artması gerektiğini (örneğin et, %70 zamlanacaktı) ve ücret artışlarının yavaşlayacağını söyledi.

Varşova'daki Ursus traktör fabrikası işçileri, bu konuda ne düşündüklerini ortaya koydular. Paris-Moskova demiryolunun, fabrika içinden geçen raylarını söktüler ve trenlerin Varşova'dan ayrılmasını engellemek için blokaj yaptılar. Hükümet yetkilileri çok öfkelendiler.

Radom kentinde, işçiler parti karargâhına saldırdılar ve dışardaki insanlar açlıktan kırılırken, refah içinde yaşayan elit tabakanın sahip olduğu yiyecek ve içecekleri dışarı taşıdıktan sonra binayı ateşe verdiler.

O zaman hükümet, şiddetle karşılık verdi: Polis oraya buraya koşturarak, gösterilerde yer alsın almasın, tüm işçileri copladı, öldürdü ya da tutukladı. Birkaç saat içinde, ülkenin her yerinde yeni hapishaneler ve özel mahkemeler kuruldu. İnsanlar yapmadıkları suçlarla ve sahte fotoğraflarla itham edilerek yargılandı.

Radom ve Ursus'daki işçilerin tümü, "toplum düşmanları" ve "kabadayılar" olarak ilan edildiler. Hükümet, Polonya'nın her yerinde, daha önce 1968'de ve 1970'de de yaptığı gibi, işçilerin, bu "sorun çıkartanları" polise ihbar etmelerini istedi.

Gdansk'ta, Lech Walesa, işçilerin yaşamak istedikleri taktirde, bir tür dayanışma içine girmek zorunda olduklarını düşünüyordu artık. Bu mevcut sistemde, işçilere kendi kendine düşünme hakkı, üzüntülerini ifade etme hakkı bile verilmiyordu; ve Walesa'ya göre, kendisi olmaya izin verilmeyen insanın hayatı yaşamaya değmezdi.

İnsan hakları için dimdik durmak

Polonya'da daha başkaları da bu sonuca doğru gidiyorlardı. Polonyalıların dahil olduğu Roma Katolik Kilisesi, ülkede sosyal reform ve insan hakları için çağrıda bulunuyordu. Hayal kırıklığına uğramış Marksist aydınların kurmuş olduğu KOR adındaki örgüt, isyanlar sonucunda haksız yere cezalandırılmış mahkumlara ve ailelerine yasal yardım sağlamaya çalışıyordu. KOR, polis vahşeti ve adalet mekanizmasının iyi yürümediği konusuyla ilgili kanıtlar topluyor ve bunları yeraltında basılan yeni yayımlarla halka duyuruyordu.

Gierek, KOR grubuna savaş ilan etti. KOR üyeleri, iş yerlerinde saldırıya, tacize uğradılar, evleri yağmalandı, eşyalarına el kondu. Hatta birkaçı polis ya da "kimliği bilinmeyen saldırganlar" tarafından öldürüldü. Bu saldırganlar, hiçbir zaman bulunup adalet önüne getirilmedi.

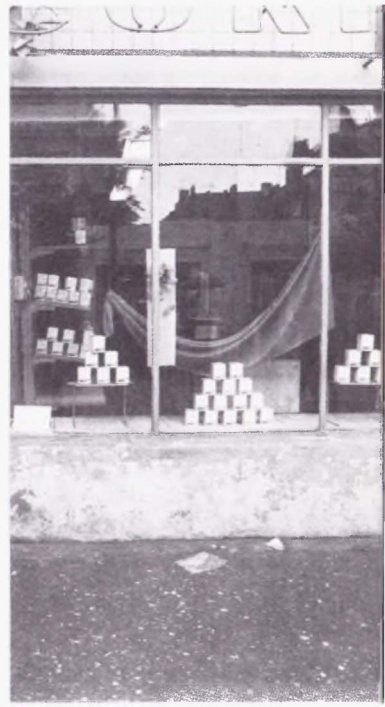
KOR'u korkutamadılar. KOR üyeleri, iktidarın en büyük silahının, insanların yüreğine korku salmak olduğunu anlamışlardı. KOR'un önemli liderlerinden biri olan Jack Kuron şöyle diyordu: "Korkunuzun üstüne çıkmayı başarırsanız, özgür insan olmuşsunuz demektir." KOR üyeleri, özgür bir toplumda yaşıyormuş gibi, açıkça konferanslar, dersler veriyorlar, ürettikleri yayımları imzalıyorlardı ve sonuçlarını kabule hazır bekliyorlardı.

Toplum, KOR grubuna büyük sempati göstermeye ve onun davranışlarını örnek almaya başlamıştı. Aynı zamanda, Marksistleri kuşkuyla izleyen Roma Katolik Kilisesi de, onlara destek vermeye ve düşüncelerini ifade hakkı olduğunu iddia etmeye başladı. Temel insan haklarının koruyucuları olan din adamlarının en coşkulu olanı, daha sonraları Papa II. John Paul olan Cracow Kardinali, Karol Wojtyla'ydı.

Özgür işçi sendikalarına çağrı

29 Nisan 1978'de, Lech Walesa, Özgür ve Bağımsız İşçi Sendikaları için Baltık Komitesi'ni kuran, işçi ve aydınlar grubuna dahil oldu. Sonunda, aynı amaçlar

1970'lerin sonlarına doğru, Polonya ekonomisi kontrolünü yitirmişti. Polonya, neredeyse iflas etmiş durumundaydı. Batı bankaları ödemeler için sabırsızlanıyordu ve ülkede yiyecek hızla tükeniyordu. Halkın satın alabildiği gıda maddeleri kalitesiz yiyeceklerdi. Çalışan nüfus içinde hastalık oranı çok yüksekti.

"İnsanlar, dini amaçlarla büyük sayılarda bir araya gelerek toplandıkları zaman, polisler çevrelerini almış bile olsa, bundan zarar gelmeyeceğini görmeye başladılar. Sessiz ve sakin dualarını ediyorlar ve onları engellemek isteyebilecek kişilerle hiç ilgilenmiyorlardı."

Bohdan Cywinski

için çalışan bir gruba katılmıştı. Polisin sürekli gözetiminden kaçabilmek için, küçük gruplar halinde, değişik saatlerde, kimi zaman deniz kıyısında, kimi zaman ormanın derinliklerinde olmak üzere her defasında değişik bir yerde buluşuyorlardı.

Grubun dergisi, "Sahil İşçileri", tüm zorluklara ve tehlikelere karşın, Walesa'nın da katıldığı altmış beş aktivistin imzaladığı, İşçi Hakları Beratı'nı yayımladı. Buna göre, işçiler üzerlerindeki uyuşukluğu atarak kendi çıkarlarını korumak üzere harekete geçmeliydiler. Ancak özgür işçi sendikalarında bir araya gelerek güçlü iktidarlara karşı direnme gücünü elde edebilirlerdi.

Polisin, her an peşinde oluşu - onu arada sırada kırk sekiz saatliğine tutuklayıp kapatıyorlardı - Walesa'yı, sokaklarda, trenlerde ya da otobüslerde, broşürleri, afişleri ve "Sahil İşçileri" dergisini dağıtmaktan alıkoymuyordu. Bebeği gezmeye çıkardığı saatlerde bile, çocuk arabasına doldurduğu dergileri, gelip geçen insanlara uzatıyordu. İşyerinde, temel işçi haklarını savunan bir işçi örgütü kurulması gerektiğini açıkça söylüyordu.

Yeniden kovulma

Yeniden kovulduğuna şaşmamak gerek. Öfkeli iş arkadaşları, greve gitmeye kalkıştıkları zaman, artık karısı ve dört çocuğu olan Lech, onlara dikkatli olmaları gerektiğini söylemişti. "Sorun çıkartmayın. Sizi de işten atarlar. Henüz yeterince güçlenmedik. Ama, onlardan daha güçlü olabileceğimiz günler gelecek ve o zaman harekete geçeceğiz." Onu üzen şey, arkadaşlarının umutsuzluğuydu. İşçiler bu sisteme karşı çıkmalarına, hatta direnmelerine rağmen, bir şeylerin değişebileceğine inanmıyorlardı. Sonuç olarak moralleri berbattı.

Mayıs 1979'da, elektrikli aletler üreten bir mühendislik firması olan Elektromontaz'da iş buldu.

Polis, hep peşindeydi. Örneğin, Lech bir binadaki ekipmanı tamir etmeye gittiğinde, onlar da peşinden geliyorlardı. Orada neler yaptığını, kimlerle ne hakkında konuştuğunu öğrenmek istiyorlardı. Belki de açıkça

Polonyalı Papa II. John Paul, 1979'da ülkesini ziyarete geldiğinde, bir kahraman gibi karşılandı. Papa, Polonya halkının moralini yükseltmiş ve onlara dayanışma duygusunu aşılamıştı. Birçok vatandaşının öldüğü Auschwitz toplama kampına gittiğinde, kampta öldürülen milyonlarca Yahudinin anısına yapılmış anıta bir çelenk koydu.

verilen bu rahatsızlıklardan dolayı, özgür işçi sendikaları için daha fazla taraftar toplamaya başladı.

Polonyalı Papa

Cracow Kardinali Karol Wojtyla, Ekim 1978'de Papa II. John Paul olarak kabul edildi. Polonyalılar buna çok sevindiler. Haziran 1979'da, ülkesini ziyarete geldiği zaman, milyonlarca insan her yerden akıp gelerek onu, büyük bir coşkuyla karşıladı.

Polonyalılar, kendi vatandaşlarının Papa olmasından duydukları mutluluğu açıkça belli ediyorlardı. Bunun, yıllardır çektikleri acılara karşı bir ödül olduğunu düşünüyor ve ülkeyi idare eden duygusuz, donuk suratlı adamları dinleyeceklerine, Roma'dan gelen bu seçkin kişiyi dinlemeyi

"Polonyalı mirasınızla gurur duyun. Zorluklardan korkmayın. Yalnızca ilgisizlik ve korkaklık sizi ürkütsün. Polonya'daki bu kötü deneyimlerden, daha iyi bir gelecek doğacağını biliyoruz. Ama bunu gerçekleştirebilmek için, onurlu, özgür ruhlu ve inancı güçlü kişiler olmak gerekir."

Papa John Paul, Haziran 1979

yeğliyorlardı. Papa'nın ziyareti, Polonyalıların moralini yükseltti ve onlara, yeni bir dayanışma içinde yeniden başlama isteğini aşıladı.

Aralık Katliamını anımsayış

Barınma olanakları korkunçtu. Gençler, berbat bir binada, çoğu kez yedek parça yokluğu nedeniyle, banyosu çalışmayan üç odalı bir ev bulmak için on beş yıl beklerlerdi. Genellikle, iki ya da üç nesil, kalabalık içinde, zorluklara katlanarak bir arada yaşarlardı.

Lech, inatla, Aralık Katliamı'nın yıldönümünde bulunmak istemişti.

İş arkadaşları, sırayla nöbet tutarak onu korumaya çalıştılar ve yıldönümünden bir gün önce, polis fabrikaya gelerek onu götürmeye kalktığında, arkadaşları, Lech'i, küçük bir arabanın bagajında kaçırdılar. Lech 16 Aralık gecesi, fabrikada toplanmış yedi bin işçiye katılmak için ortaya çıktı.

Walesa, oraya epeyce geç ulaştı. Kalabalığın gerisinde kaldığı ve biraz da kısa boylu olduğundan, sesini duyurabilmek için, birinin omuzlarına çıktı. Hazırlıksız, doğaçlama bir konuşma yaptı. 1970 yılındaki trajik olaylar sırasında oynadığı rolü ve Edward Gierek'in boşa çıkardığı umutlarını anlatırken, halk büyülenmiş gibi dinliyordu onu. İyi bir hatip değildi. Hatta zaman zaman dil hataları da yapıyordu. Yine de coşkusu ve davasındaki haklılığı insanları etkiliyordu.

Sözleri, dinleyiciler arasında güçlü bir bağ oluşturdu. Çoğu Lech Walesa'yı ilk kez, dinliyordu. Lech, onlara yalvararak, kendilerini ve birbirlerini koruyabilmek için küçük gruplar oluşturmalarını istedi ve kışkırtıcı bir istekle sözlerine son verdi: "Gelecek yıl, bu katliamın onuncu yıldönümünde, ellerinizde taşlarla gelin buraya. O taşları birbirine yapıştırarak bir anıt yapalım."

Yeniden işten atılış

Ertesi gün, Elektromontaz'da, on dört işçinin fazla olduğuna karar verildi. Fabrikanın en iyi elektrik teknisyenlerinden olduğu kabul edilen Lech Walesa da aralarındaydı.

Yeniden işten atılmıştı - beş çocuğu vardı, üstelik altıncı çocuk da yoldaydı.

Polonya umutsuzluk içinde

Polonya neredeyse iflas etmişti. Yiyecek stokları hızla azalıyordu ve dükkan önlerindeki kuyruklar giderek uzuyordu. Kadınlar, şafakta kalkıp yollara düşüyor ve sabah altıdan önce kuyruklara giriyorlardı. Eğer şanslıysalar, biraz et satın alabiliyorlardı.

Aileler, çok kalabalık dairelerde yaşıyorlardı. Gençler, çoğu kez yedek parça yokluğu nedeniyle banyosu çalışmayan üç odalı bir daire için, on beş yıl bekliyorlardı.

Her şey bu kadar kötüyken, hükümet, halka her şeyin çok iyi gittiğini söylüyordu.

Polonyalıların çoğu, kendilerine sürekli yalan söyleyen Parti'yi küçümsüyor, daha fazla dürüstlük ve şeffaflık istiyorlardı.

"Savaş öncesinde üzerinde KASAP yazan bir dükkan görüp, içeri girip et alabilirdiniz. Bugün ise, üzerinde ET yazılı dükkana girerseniz, içerde yalnızca kasabı bulursunuz."

Polonya fıkrası

"Dükkanlarda, satın alınacak hemen hemen hiçbir şey yoktu. Bu yeterince kötüydü ama bir de az olan şeylerin fiyatlarını adamakıllı yükseltmek, insanların tepelerini attırdı."

Tim Sebastian, BBC TV muhabiri, 1980.

"Beni kovan memur, "Anna, bu yapılanlar çok kötü. Sana işten çıkış kağıtlarını vermeden önce, iki hap içerek toparlanmaya çalıştım," dedi. "O halde niçin yapıyorsun?" diye sordum. "İstediklerini yapmazsam beni işten atarlar. Sonra da başka biri gelip bunu yapar," diye yanıtladı. "Ya senden sonra gelen de yapmazsa? Daha sonraki de yapmazsa? Ondan daha sonraki de yapmazsa? Hepinizi birden işten atamazlar, değil mi?.."

Anna Walentynowicz

Tersanede grev

Lech ile Danuta'nın altıncı çocuğu kız oldu (daha önceden dört oğlu, bir kızı vardı) ve çocuk, tam Dayanışma döneminde doğdu. Doğum sancıları başladığında gelen milisler, Lech'i tutukladılar.

Danuta, çığlıklar atarak, kocasını bırakmalarını istedi. Ne fayda!

Lech, soruşturma sonucunda özgür bırakılınca, karısını hastanede, bebeği Ania ile birlikte buldu. O akşamki aşağılanma Lech'i çok yaralamıştı. Lech'in öfkesi, insan onuruna bu kadar az önem veren bir sistemin içinde yaşamasından kaynaklanıyordu.

1980 yılı yazında, yiyecek kıtlığı ve yükselen fiyatlar nedeniyle, ülkenin çeşitli yerlerinde küçük grevler patlıyordu.

Büyük Gdansk tersanesinde ise işçiler, emekliliğinden beş ay önce işten atılan Anna Walentynowicz adına öfkeleniyorlardı. Anna, vinç şöförü olan, herkes tarafından sevilen, özgür işçi sendikaları ve işçi haklarına inanan yaşlıca bir bayandı.

14 Ağustos günü, "Genç Polonya" nın üyeleri, Bayan Walentynowicz ile Lech Walesa'nın haklarının iadesi için greve çağrı bildirisi dağıttılar.

Lech duvara tırmanıyor

Tersaneye giderken, yolda tutuklanabileceğini düşünen Lech Walesa, pek kullanılmayan yan kapılardan birine doğru gitti ve orada, arkadaşları tarafından, üç buçuk metreden fazla yüksekliği olan parmaklıklardan yukarı çekildi. Tarihe geçecek önemli dakikalar yaşanıyordu.

Tersane yöneticisi, bir buldozerin üstüne çıkmış adamlarla tartışıyordu. Neredeyse, onları kandırıp işe geri döndürecekti. Birden, buldozerin tepesinde, kendisinden daha da yukarıda, tıknaz küçük bir adam gördü. "Beni anımsadın mı?" diye bağırdı Lech. "Kovulmadan önce bu tersaneye on yılımı vermiştim ben. Şimdi buraya, artık senin yalanlarını dinlemeyeceğimizi söylemeye geldim."

Oradaki insanların birçoğu, hiç değilse ünüyle onu tanıyordu. İşçiler Lech'i görür görmez, işe dönmekten vazgeçtiler. Lech, işçilerin, hemen bir komite kurarak, isteklerini işverene bildirmelerini istedi. Aslında istedikleri fazla bir şey değildi: Lech ile Anna'nın haklarının tanınması; grevcilere dokunulmazlık; aylık ücrette biraz artış; ve (Lech'in büyük saplantısı olan) 1970 katliamında ölen şehitler için kırk metrelik bir anıt kurma izni.

1980 Ağustosunda, Gdansk tersane avlusu. Lech Walesa, sonunda Polonya'nın yüzünü değiştiren tarihi fabrikalar arası dayanışma grevinde işçilerin lideriydi. İşçileri, onları destekleyen dostlarından ve ailelerinden ayıran parmaklıklar, Polonya bayrağının renkleri olan kırmızı ve beyaz renkli çiçeklerle bezenmiş, her yere Papa John Paul'ün resimleri asılmıştı. Alkol kullanılması yasaktı.

Meydan okuyuş

Ertesi gün, Gdansk ve Gdynia'daki öteki tersane işçileri de oturma grevine katıldılar. Sovyet bloku içerisinde yer almış olan Polonya hükümetine karşı yapılmış ilk meydan okuyuştu bu. Bu küçük başlangıçtan yola çıkarak fabrikalar arası bir

Parmaklığın öte tarafındaki, 1.500 işçi kendiliğinden gelip duaya katılmıştı. Katolik Kilisesi, yasal protestonun olanaksız kılındığı ve muhalefetin yasaklandığı bir ülkede, insan haklarının güçlü bir koruyucusu olarak ortaya çıkıyordu.

"Üzgün olduğunu söylemekten hemen vazgeç,
Geçmişteki suçlarınız yeterli;
Yüzlerimize bir bakın, yorgun köleler,
Yaşamlarımız gibi bitkin ve gri.
Bize düşman demekten hemen vazgeç,
Kardeş, toplum düşmanı değiliz biz;
Ne kalabalık olduğumuzu görenler,
Yardımlaştığımızı da iyi bilirler..."

Ağustos 1980 yılında, tersane avlusunda elden ele dolaşan genç grevcilerin resmi olmayan şiir albümünden.

dayanışma grevine gidildi. Bu grev, tüm Polonya'nın desteğini kazandı ve Polonya halkının temsilcisi olduğunu iddia eden rejimin kofluğunu ortaya koydu.

Önceleri, yöresel taleplerde bulunan işçiler, artık yirmi bir maddeyi bulan bir istek programıyla ortaya çıkmışlardı. Buna göre, basında sansür istemiyorlardı. Grev hakkı, inanç ve ifade özgürlüğü ve hepsinden önemlisi, bağımsız işçi sendikalarının kurulmasını talep ediyorlardı.

Grev komitesinin manifestosu açıkça şunu söylüyordu: "İşçiler yalnızca küçük bir ücret artışı için değil, tüm ülke halkına adalet verilmesi için mücadele veriyorlar. *İnsan özgür doğmuştur* düşüncesini hiçbir zaman unutmamalıyız." Bu yalnızca bir grev değil, aynı zamanda bir ahlak devrimidir!

Grevcilerin istekleri, tüm ülke halkının, yiyecek kıtlığı, kötü sağlık bakımı, uzun bekleme listeleri ve az miktardaki imtiyazlı kişilerle, büyük yoksul kitleler arasındaki onur kırıcı eşitsizliklerden duyulan acılarını yansıtıyordu. İşçiler, iyi iş koşulları istemekle kalmıyor, aynı zamanda aşağılayıcı yalanlara ve güvensizliklere son verilmesini istiyorlardı.

Dayanışma içinde oturuş

Başka fabrikalardan beş yüz kadar grevci, tersanedekilere katıldı ve grev, bir tersane işçisi sorunu olmaktan çıkıp toplu bir dayanışma grevine dönüştü. Yalnızca Polonya'nın değil, tüm dünyanın ilgisini çekti ve yabancı gazeteciler, televizyon muhabirleri Gdansk'a akmaya başladı.Polonya halkı, sanki uzun süren derin bir uykudan uyanmıştı.

Dostları ve aileleri, Papa'nın resimleri asılmış ve Polonya bayrağının rengi olan kırmızı, beyaz ve sarı renkli çiçeklerle bezenmiş parmaklıkların arasından grevcilerle konuşabiliyorlardı. İçeriye gönderilen yemekleri, kendiliğinden oluşturulan bir mutfakta, bir grup kadın pişiriyordu. Genel istek üzerine alkol yasaklanmıştı ve bu yasak ciddiyetle korunuyordu. Grevciler, çim üstünde, çimento yerlerde, şişirilmiş yataklarda, masa üstlerinde ve çarşaflar üzerinde uyuyorlardı.

Lech yönetimi ele alıyor

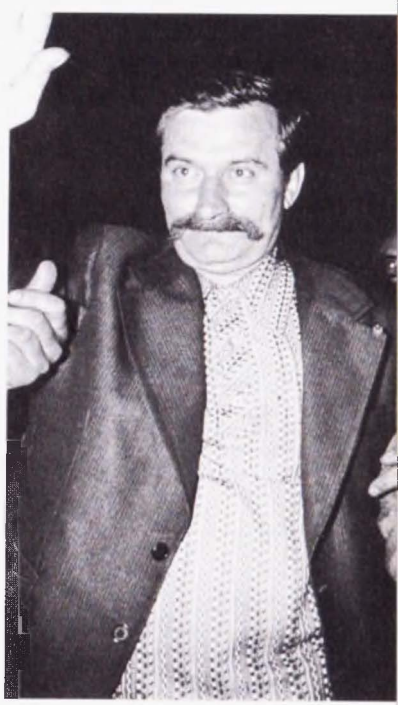
Lech günün kahramanıydı. Grev, fabrikalar arası komite tarafından ve KOR grubu aydınlarının akıllıca örgütleriyle planlandığı halde, bu uzun bıyıklı, ayaklarını sürüyerek yürüyen kılıksız küçük elektrisyen, grevcilerin nabzını tutuyor gibiydi. Bir kahramandan çok, Charlie Chaplin'e benziyordu ama onda otorite gücü ve grevcilerin gereksinimlerini ve duygularını sezme içgüdüsü vardı. Lech, ülkede yıllardır sürüp giden yalanlarla dolu resmi dille değil, grevcilerin anlayacağı bir dille konuşuyordu.

Onu aşağıya indirmekle suçlayanlar olunca, kenara çekilip dua ediyordu. Duaların, ona güç verdiğini söylüyordu. "Tanrı'nın dışında, hiçbir şeyden ve hiç

"İnsanlar, kentten bisikletlerle ya da yaya yürüyerek geliyorlardı; yemek pişiriyorlar, kek yapıyorlar, sigara getiriyorlardı. Atlı arabalar, çiftçilerin gönderdiği, patates, lahana, peynir ve elma gibi yiyeceklerle doluydu. Herkes yardıma koşuyordu."

Lech Walesa

Lech Walesa, kendisini yalnızca tipik bir Polonya işçisi olarak görüyordu. Bu kitabın yazarına şöyle dedi: "Tersaneye gidin ve insanlarla konuşun. Oradaki her insanın öyküsü, benim öykümdür."

kimseden korkmuyorum," diyordu. Her gece tersane avlusunda dini tören yapılıyordu ve yabancı gözlemciler, dizlerinin üstüne çökerek dua eden ve ilahiler söyleyen bu binlerce insanı şaşkınlıkla izliyorlardı.

Rejim teslim oluyor

Öteki sanayi kentlerindeki fabrikalar arası komiteler kurulduğunu ve yer yer grev yapıldığını gören rejim yetkilileri, denetimi ellerinden kaçırdıklarını anlayarak panikledilerler.

Şimdi ne yapacaklardı? Bir yanda, yönetimi elden kaçırmamak gerektiğini söyleyen Sovyetler Birliği vardı ve Edward Gierek, sanki tüm Polonya'nın iş gücü adına konuşuyor gibi görünen, bağımsız işçi sendikasıyla pazarlığa oturmaya pek hevesli değildi. İşçileri bölmeyi umarak, adamlarını, her fabrika temsilcisiyle ayrı ayrı görüşüp pazarlık etmeye gönderdi. Ama bu tür iki yüzlülük için artık çok geç olmuştu. Gierek sonunda, ekonomik işlerden sorumlu başbakan yardımcısı Mieczyslaw Jagielski'yi, grev komitesiyle görüşmeye gönderdi.

Jagielski ve adamları, 23 Ağustos 1980, Cumartesi gecesi bir otobüsle geldiler. Avluya girerken, yirmi bin öfkeli işçi, otobüsün çevresini alarak bağırdı. "İn ve yürü. Dizlerinin üstünde gel işçilere." Bu kötü durum, heyeti karşılamaya giden Walesa tarafından engellendi. Büyük bir beceriyle öfkeli adamları sakinleştirdi ve endişeli Jagielski'nin zarar görmeden aralarından çıkmasını sağladı.

Ağustos 1980, Gdansk'taki tersane. Dünyanın bakışları altında, Polonyalı işçilerle, hükümet grubu arasındaki görüşmeler, sonunda başladı. Söylenen her sözcük, hoparlörlerle, dışarıdaki insanlara duyuruluyordu.

Görüşmeler başlıyor

Kalabalık bir işçi topluluğu, gazeteciler, gözlemciler, fotoğrafçılar, içeriyi görmeye çalışırken, iyi giyimli Jagielski, her zamanki gibi pejmürde kılıklı Lech Walesa ile duvarları cam bir odada, karşı karşıya geldi.

Jagielski, "Bu grevler sona ermeli," diye söze başladı. Küçük atılgan elektrik teknisyeni, bir yandan piposunu tüttürerek, "Bu, size bağlı," diye yanıtladı. "Bizim yirmi bir maddelik talebimizi biliyorsunuz." Jagielski, "Birkaç genel noktaya değinebilirim," diye blöf yaptı.

Ama Walesa, onu kancanın ucundan bırakmak niyetinde değildi. "Hayır. Ben somut yanıtlar istiyorum, madde madde."

Dinleyenler, kulaklarına inanamıyorlardı. Lech Walesa, Parti kodamanlarından birine karşı durabiliyordu.

Bir hafta geçti ve pazarlık bir türlü sonuçlanmadı. Jagielski, bazı konularda geri çekilmişti ama özgür işçi sendikaları konusunda direniyordu. Bu arada Sovyetler, Polonya'daki olaylarda "Parti'nin önderlik rolünün baltalanması" durumunda, ülkeyi istila etmekle tehdit ediyordu. Bu tehditi gözardı eden, Silesialı madencilerle, Nowa Huta'daki çelik işçileri, kendi fabrikalar arası komitelerini kurdular.

Bu arada, tersanedeki işçiler, hükümetin ne yapacağını beklemekten bitkin ve endişeli durumdaydılar. Kimse, güvenlik güçlerinin, 1970'de yaptığı gibi, içeri girip insanları vurmayacağından emin olamazdı.

DAYANIŞMA!

Walesa, onları sakinleştirmek için elinden geleni yaptı. Gerginlik yükselip de patlama noktasına gelindiğinde, bozuk bir ton ve çatlak bir sesle Polonya'nın ulusal marşını söylüyordu. "Polonya henüz ölmedi, biz yaşadığımız sürece yaşayacak".

"Sesinde iş yok ama konuşmayı iyi beceriyor," diyordu işçiler.

Giderek önem kazanması yalnızca konuşma becerisinden değildi. Sözlerini dürüstçe ifade etmesi ilgi çekiyordu. Walesa, grameri düzgün olmayan, biraz kaba bir lehçeyle konuşarak Polonya'nın hasret kaldığı dürüst lider konumuna gelmişti.

30 Ağustos Cumartesi günü, anlaşmanın sonuçlandığı bildirildi. Bu bir mucizeydi! O gece, coşkulu işçiler Walesa'yı omuzlar üzerinde parmaklıklara kadar taşıdılar. DAYANIŞMA logosu taşıyan rozetler takmışlardı ve bundan böyle dünyaca, Sovyetler Birliği blokunda ilk özgür işçi sendikası kuran kişiler olarak tanınacaklardı.

Greve, ülke çapında bir katılım olmuştu. Bu insanlar,, disiplinsiz ve düşmanca davranan bir topluluk oluşturmak için bir araya gelmemişlerdi. Onlar yalnızca dayanışma istiyorlardı. İnsanlar o günleri şöyle anlatıyorlar: "Hepimiz dosttuk. Sonunda hep birlikteydik." Walesa, başından beri, işçilerin nabzını tutuyordu. Aralarında elektrik akımı vardı sanki.

Gdansk Anlaşması imzalanıyor

31 Ağustos 1980, Pazar günü, Gdansk Anlaşması imzalanınca, Walesa aslında kavgacı biri olduğu halde, eski dostların barışmasından büyük mutluluk duymuştu. Bu anlaşmanın "her iki taraf için de başarı olduğunu" düşünüyordu.

Elindeki yazılı metni kenara atarak, doğaçlama konuştu: "İstediğimiz her şeyi elde edememiş olabiliriz, ama en önemli şeyi elde ettik, *bağımsız, kendi kendini yöneten işçi sendikamızı*. Bu, bizim gelecekteki garantimizdir. Biz, yalnızca kendi çıkarlarımız için değil, tüm ülke halkı için çabaladık. Sizler için mücadele verdik. Ve artık bu grevi sona erdirme zamanı geldi."

Salondaki alkışlara, dışarıdan gelen çılgın ve coşkulu bağırışlar karıştı. Walesa anlaşmayı, Papa'nın armağanı olan tükenmez kalemiyle imzaladı, sonra dışarı çıktı ve kendisini işçilerin omuzları üzerinde buldu. Zafer kazanmış bir boksör gibi, iki yumruğunu havaya doğru sıkarak ve gülümseyerek hepsini selamladı. "Uzun yıllar boyu acılar çekmektense böylesi daha iyi," dedi. Sonra, şu önemli notu ekledi: "Bundan sonraki adım daha zor ve ben biraz korkuyorum."

Bu anlaşmanın yalnızca bir başlangıç olduğunun farkındaydı ve önlerinde tehlikeli birçok tuzak vardı. Ama çoğunluk, o andaki zaferle ilgileniyordu. Politikacılarla işçilerin yanyana durarak ulusal marşlarını söylediklerini görmek o kadar rahatlatıcıydı ki, kimse gelecekteki sıkıntıları düşünmek istemiyordu. Otuz beş yıldır komünist olan Polonya'da, böyle bir şeyi görmek olanaksızdı.

Aslında anlaşma, Polonya Hükümeti için bir yenilgiydi. Sözler tutulursa, işçiler grev yapma hakkına kavuşacaklardı. Daha yüksek asgari ücret; daha iyi yaşam için ek ücretler elde edeceklerdi. Ayrıca birçok demokratik önlem alınacaktı. Ama tüm bunları gerçekleştirmek için altmış bin dolar kadar büyük bir para gerekiyordu. Sansür, ülkenin güvenliğini tehdit etmeyecek sınıra kadar kaldırılacaktı; devlet radyosu, her pazar kilisedeki dini töreni verecekti. Bundan böyle, devlet dairelerindeki yöneticiler, yetersiz ve aptal oldukları halde, Parti'nin çıkarlarını koruyacak güvenilir kişiler oldukları için değil, yapacakları işe uygun insanlar oldukları için seçileceklerdi.

31 Ağustos 1980. Gdansk Anlaşması imzalanıyor. En azından kağıt üzerinde, işçilerin tüm hakları gözetiliyordu.

"Ateşli tartışmalarla geçen o umut dolu günler,
Yürekler çırpınırken zor uyunan geceler;
Ve insanlar, sonunda gerçekten evlerinde olduklarını hissettiler."

Tersane grevi sırasında popüler olan bir şarkı.

Dayanışma: Yeni dönemin şafağı

Anlaşmanın üzerindeki mürekkep henüz kurumuştu ki, Edward Gierek'in istifa haberi geldi. Tarihte ikinci kez, Polonyalı işçilerin devrimi, sarsılmaz komünist partisini sarsıyor ve liderlerinin değişmesine neden oluyordu. Gierek'in yerine, daha ılımlı düşüncelere sahip olan Stanislaw Kania getirildi.

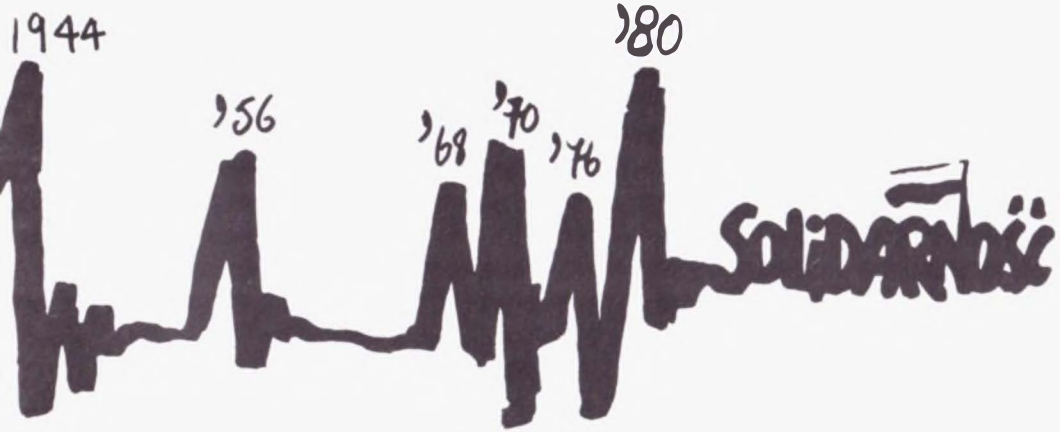
Hemen hemen iki hafta sonra, ülkenin her köşesinden sendikalar fışkırdı ve sonunda Dayanışma, on milyon üye sahibi oldu. Tüm ülke halkı onun arkasında gibiydi. Parti üyeleri bile katılıyorlardı.

Lech Walesa, otobiyografisinde, "Yeni bir dönemin şafağındaydık," diye yazıyor. "Uzun yıllardır baş aşağı yürüyormuş da, sonunda artık doğru yürümeyi öğrenmişiz gibi geliyordu bize."

Dayanışma KOR üyeleri ve öteki aydınlardan öğüt alarak Polonya'nın değişimi için planlar yapmaya başladı. İnsanlar yeni özgürlüklerini duyumsuyorlardı. Otuz beş yıldır ilk kez, düşüncelerini açıkça, korkmadan söyleyebiliyorlardı. Coşku dolu günlerdi.

Ne yazık ki, her yerde durum böyle değildi. Bazı bölgelerdeki, otoriteler, yeni sendikaların önüne her türlü engeli koymaya çalışıyorlardı. Onları tanımayı reddediyorlar, hatta bazı yerlerde onlarla muhatap bile olmamaya çalışıyorlardı. Kimi zaman da, Sovyetlerin araya gireceğini söyleyerek korkunç tehditler savuruyorlardı.

Polonyalı öğrenciler, Varşova duvarlarını afişlerle ve siyasi grafitilerle donattılar. Protestolarını böyle dile getiriyorlardı. Bu siyasi afişteki tarihler, işçilerin büyük protesto dönemlerini gösteriyor.

Lech, Varşova'daki yandaşları tarafından coşkuyla karşılanıyor.

Sorun çıkaran adam

Her gün yüzlerce kişi, Dayanışma'nın Varşova'daki bürosuna giderek öğüt ve destek istiyordu.

İnsanların çoğu, Polonya'nın taçsız kralı ama işsiz elektrik teknisyeni Lech Walesa'yı görmeye geliyorlar, ona akıl danışıyorlardı.

Yakası açık gömleği ve kot pantolonuyla koltuğa serilmiş oturan Lech'e, bir an bile rahat vermiyorlardı. "Ona kişisel ve aileleriyle ilgili sorunlarını ve daha birçok şeyi anlatıyorlardı. Düşünecek zamanı yoktu ve herkes onun mucizeler yaratmasını bekliyordu."

Ülkenin her yerinden, çuvallarla mektup geliyordu. Bir kısmı övgü doluydu. Onu aziz mertebesine çıkaran mektuplar bile vardı. Arada sırada birkaç nefret mektubu ve ölüm tehditi de alıyordu.

Alçakgönüllü bir adam olan Lech, bu aşırı ilgi ve iltifattan hoşlanmıyordu ve tüm gün boyunca büroda oturmaktan nefret ediyordu. Ülkede oradan oraya koşuşarak, kalabalıkların önünde, argo dolu kaba konuşmasıyla dil hataları yaparak, zaman zaman kendi kendisiyle çelişkiye düşerek, yine de dinleyenleri, coşkusu ve dürüstlüğüyle büyüleyerek dolaşma isteğiyle yanıp tutuşuyordu. Sorular sormak ve aldığı yanıtlardan heyecanlanmak ihtiyaç istiyordu.

"1980 yılı Ağustos'undan sonraki on altı ay içinde, Polonya işçi sınıfı tarihinde ilk kez, çaresiz aptallar gibi değil de kendi sorunlarıyla ilgilenen sorumlu kişiler olarak yaşadık."

Lech Walesa
Otobiyografisi, "Umut Yolu"

"Kimse onun [Lech Walesa] lider olmasına karşı çıkmadı. Yalanların ve sansürün kol gezdiği bir ülkede, dürüstlüğü ve doğruluğuyla tanınan bir kişiye gereksinim vardı. Herkesin güveneceği birini seçmemiz gerekiyordu."

Dayanışma üyesi

Toplantılardan sonra kurt gibi acıkır, ama fazla yorgunluk hissetmezdi. Bir yerden, ötekine giderken arabada bir saat kadar uyuklaması, onun dinlenmesi için yeterliydi.

Değişim rüzgarları esmeye başladıktan sonra, Lech'in lider olmasını istemeyenler de ortaya çıktı. Özgür İşçi Sendikaları Komitesi'ndeki bazı arkadaşları ve eski meslektaşları, onun kenara çekilerek daha bilgili ve yetkin birine yer açmasını istediler. Onlara göre, Lech bu işe uygun değildi: Çok yumuşaktı, olup bitenleri iyi bilen biri değildi ve isteklerinde yeterince devrimci olamamıştı. Ama Lech, işçilerin başkasını değil, onu istediklerini biliyordu ve kenara çekilmeye hiç niyeti yoktu.

"Kimse kusursuz değildir"

Böylesine çeşitlilik içeren bir hareketi yönetmek kolay değildi. Ağustos grevi sona erdikten sonra, işçilerin çoğu, geçmişte onlara acı çektiren kişilerle hesaplaşma peşindeydi. Beceriksiz ve namussuz fabrika patronlarından ve halkın sırtından semiren devlet memurlarından kurtulmak istiyorlardı.

Lech, yeni Dayanışma sendikalarına, öç almak için zaman yitirmenin saçma olduğunu anlatabilmek amacıyla, işini gücünü bıraktı.

Bir yandan da sürekli olarak, endişelenen

Walesa, KOR üyesi Bronislaw Geremek ile. Dayanışma'nın parlak kısa döneminde, Lech, ülkede en çok aranan konuşmacıydı. Halka, bir politikacı değil de, onların adamı, onların sesi olduğunu göstermek istiyordu.

hükümete, Dayanışma'nın hiçbir siyasi emeli olmadığını, Sovyetler Birliği ve Sovyet blokundaki öteki ülkelerle savunma birliği esasları üzerine yapılmış Varşova Paktı'nı tehlikeye atmak istemediğini anlatmaya çalışıyordu. Tersine, Dayanışma yalnızca işçi haklarını savunmak için kurulmuş sürekli bir muhalefet olarak yerini alacaktı.

Rejim vuruyor

Ne yazık ki, Dayanışma hareketi, insanların yeni özgürlük ve demokrasi anlayışına henüz tam anlamıyla hazır olmadıkları bir zamanda gelmişti. Lech, sendikaların net politikalarının olmadığını, her şeyi çok ve hızlı istediklerini görüyor, işler istedikleri gibi gitmeyince de onu, günah keçisi niyetine kullanmaya hazır olduklarını anlıyordu.

Zamanla her şey düzelebilirdi ama zaman kıttı.

Rejim, bu hazırsızlığı kullanma fırsatını değerlendirdi. Polonya'yı yöneten, ellerindeki gücün imtiyazından vazgeçmek istemeyen yüzsüzler, Ağustos'ta verdikleri sözleri tutmak niyetinde değildiler.

Ulusal Dayanışma Kurulu'nun başkanı olan Lech, otoritelerle diyalog kurmak istiyor ama her adımda onlarla savaşması gerektiğini görüyordu. Dayanışma'nın, resmi bağımsız bir işçi sendikası olarak kabul ettirilmesi bile, ülke çapında Genel Grev tehditiyle oldu.

Dayanışma'nın resmi kayıdının gerçekleşmesinden sonraki günlerden birinde Lech, Varşova Opera binasında Polonya şiiri ve şarkıları galasının onur konuğuydu. O gece büyük bir coşku yaşanıyordu. Yandaşları, ellerindeki bayrakları sallayarak, "Sakın korkma. Hepimiz seninleyiz," gibi sloganlar atıyorlardı.

Ama umutsuzluk, ülkede yeniden egemen oluyordu ve işçiler yeniden eski yola, yani greve başvurarak sorunları çözümlemek istiyorlardı. Lech, ülkenin bir yerinden ötekine, yüzlerce kilometrelik yolculuklar yapıyor, her yerde başlayan küçük grevleri söndürmeye çalışıyordu. Bunun için ona "itfaiyeci" adı takıldı.

"Hiçbirimiz kusursuz değiliz. Sonsuza dek, eski hesapları görmeye mi çalışacağız? Durumumuz, şu karşıki duvar gibidir. İçinden bir tuğla daha alınırsa, duvar tepemize çöker. Bizim için önemli olan, güçlü ve etkili bir işçi sendikası kurmaktır."

Lech Walesa

Lech ile Danuta, bir toplantıdan ötekine giderken, otobüste uyuyorlar. Lech'in zamanı, her yere yetişmek için yetersizdi ve özel yaşamı bundan zarar görüyordu. Neyse ki Danuta, anlayışlı bir eşti.

Lenin tersanesinin önündeki Gdansk Anıtı. Polonya direnişinin ve umudun simgesi olan birer siyah çapayla asılmış ve üç çelik haç, 1956, 1970 ve 1976 yıllarındaki vakitsiz işçi isyanlarını temsil ediyor.

"Haçlar, '56, '70 ve '76'daki üç işçi isyanını temsil ediyor, üç tane çarmıha gerilmiş, gerçekleşememiş umut... Anıt, göklere insanların çığlığını ulaştırabilmek için böyle uzun yapılmış."

Anna Walentynowicz
Gdansk anıtı üzerine yaptığı konuşmadan

Gdansk Anıtı

Aralık 1970 katliamının yıldönümünde, Gdansk tersanesi önünde, uzun zamandır beklenen anıt heykelin açılması sırasında insanların üzerine sulu sepken yağıyordu. Yabancı diplomatların, din adamlarının ve yüz elli bin Polonya vatandaşının yanı sıra hükümet ve ordu mensupları da törene gelmişlerdi.

Çoğu kez, yazılı bir metni okurken tökezleyen Lech, yaşamının en kötü konuşmasını yaptı. Ama önemli değildi. Ona göre, bu anıtın yapılması için bir zamanlar aldığı karar, her şeyden önemliydi.

Kırk metre yüksekliğindeki anıta bakarak, "Hele bunu yıkmaya kalksınlar!..." diye düşünüyordu.

Tören ne kadar etkileyici olursa olsun, yalnızca kısa süreli bir barış getirmişti. Hükümet, söz vermeyi sürdürüyor, sonra işine öyle geldiği için, sözlerini tutmuyordu. İşçilerse, canları istedikçe greve gidiyorlardı. Soğuk, asık suratlı, gözlerini sürekli karanlık gözlükler arkasında saklayan bir asker, General Wojciech Jaruzelski, Başbakan olmuştu.

Oyunun bir sonraki perdesi için, sahne hazırlanmıştı.

İç savaş tehditi

Mart 1981 yılında, küçük bir kent olan Bydgoszcz'de, güvenlik polisi Dayanışma toplantısına zorla girip birkaç kişiyi dövmeye kalkışınca, kriz patladı. Büyük bir feryat koptu. Dayanışma, varlığının tehdit altında olduğunu söylüyordu ve kısa süre sonra Genel Grev için planlar yapmaya başladı.

Dayanışma'nın Komünist Partisi'ndeki üyeleri bile, grevin her yere yayılması için destek vermeye kararlıydılar. Geriye doğru sayım başladığında, hava çok elektriklenmişti.

Oysa Lech Walesa, meslektaşlarının coşkusunu paylaşmıyordu, çünkü ülkenin bir iç savaşa doğru gideceğini düşünüyordu.

Son anda, Lech'in bu alandaki çabaları başarıya ulaştı ve Polonya hükümetiyle bir anlaşmaya vardı.

"Büyük bir dinamitin", yani iç savaşın patlamasını

Grevler, Polonya'da yayılıyordu. Üstteki resim, ulaşım araçları grevi nedeniyle felce uğrayan başkent Varşova'yı gösteriyor. Ve (solda) grevciler tarafından kapatılan bir cam fabrikası boş duruyor. Lech, büro ve işçilerden oluşan ulusal bir ağ olmadığı için, oradan oraya koşarak öfkeli grupları sakinleştirmeye ve küçük grevleri sona erdirmeye çalışıyordu.

Aile babası. Lech ile Danuta'nın, dördü oğlan, dördü kız, sekiz çocukları var. Çocuklardan ikisi, Maria Wiktorja ile Brygyda, bu resmin çekilişinden sonra doğmuşlardı. Dayanışma ve sıkıyönetim döneminde, Bogdan, Slawek, Przemek, Jarek, Magda ve Ania adlı altı büyük çocuk, Lech'i pek görememişlerdi.

engelleyebilmenin mutluluğu içinde, bu anlaşmayı Ulusal Dayanışma Komitesi'ne sundu. Daha önceden onlara danışmayı ihmal etmişti.

Lech'e ateş püskürdüler ve yaptıklarından hiç hoşlanmadılar. Otoriteleri dize getirmek üzere olduklarına ve Lech'in her şeyi mahvettiğine inanıyorlardı.

Kimisi, onu hiç bağışlamadı ve bugüne dek kendi bildiğini okumakla, hatta onlara ihanetle suçladı.

"Nereye kadar gidebileceğimizi biliyorum"

Lech, ayakları yere basan gerçekçi biriydi. Eleştirilerden rahatsız olmadı. "Bir iç savaşa doğru gidilmesine izin veremem," diye ısrar etti. "İsteklerimizde nereye kadar ısrarlı olabileceğimizi biliyorum. Ülkemizin gerçeklerini biliyorum."

Elbette, Polonya'nın "Büyük Kardeş" olarak gördüğü Sovyetler Birliği ile kurulmuş bağdan söz ediyordu. Sovyetler, Polonya'nın kuzeyi ve doğusundan, tanklarla ve savaş gemileriyle harekete geçmişlerdi ve az sonra istilaya kalkacakları korkusu herkesi sarmıştı.

Varşova'daki bir seyahat şirketi posterinde ince bir alayla, "Sovyetler Birliği size gelmeden, siz onu görmeye gidin," yazılıydı.

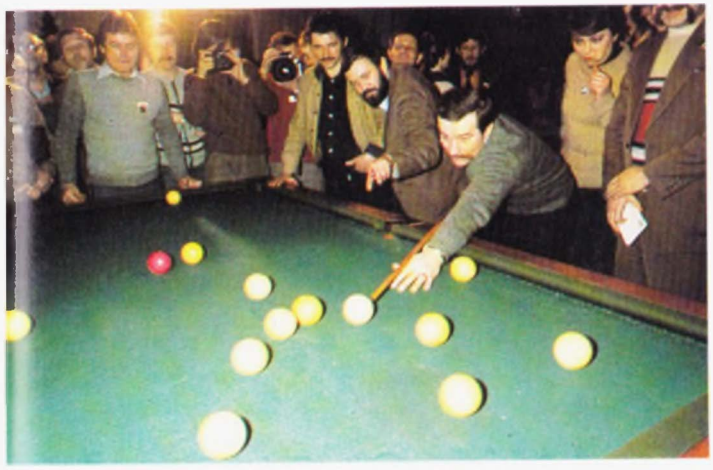
Lech, bu sonucu göze almak istemiyordu. Ama bu, Dayanışma için sonun başlangıcıydı. Lech, yüreğinde hükümetin, herkesi ölüme sürükleyecek bir savaşı planladığını hissediyordu. Bundan sonra Dayanışma'nın günleri sayılıydı.

Trajedi

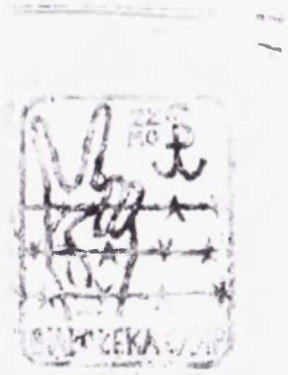
Bu arada Lech, yeni alanlar fethetmeye niyetlendi. Vatikan'a giderek Papa John Paul'ü ziyaret etmeye ve İtalyan işçi sendikalarıyla görüşmeye karar verdi. Daha sonra Fransa'ya, İsviçre'ye, İsveç'e ve Japonya'ya gitti, "dünyanın Polonya'da olup bitenlere tanık olmasını" istiyordu. Gittiği her yerde, işçiler arasındaki dayanışma gereğinden söz ediyordu.

"Bu, Dayanışma için sonunun başlangıcıydı. Moralimizi yerle bir etti."
Varşovalı bir kız.

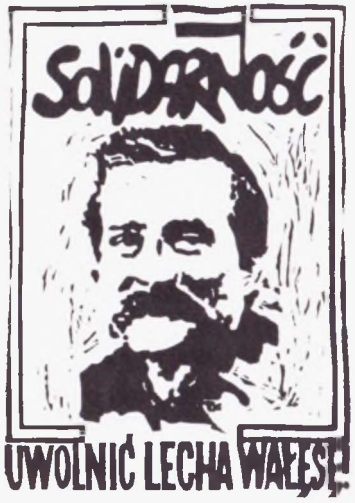

Dayanışma lideri olmanın ceremesi. Çok az bulduğu boş zamanlarda (altta), Lech, yerli ve yabancı gazetecilerle ve televizyon muhabirleriyle çevriliyordu. Bir gazeteci, "Siz artık halkın malı oldunuz, öyle değil mi?" diye sorduğunda, Lech, yorgun bir ifadeyle, "Yani köle mi demek istiyorsunuz?" diye karşılık vermişti. "Artık kendime ait bir yaşamım yok. Yaşadığımı bile söyleyemem."

13 Aralık 1981 günü, General Jaruzelski, sıkı yönetim ilan etmişti. Aktif direnme güçleri yıkılınca, insanlar daha ılımlı yöntemlere kalkıştılar. (Üstteki) Afiş, Polonyalıların yenilgiyi kabul etme niyetleri olmadığını gösteriyor. (Alttaki) afiş ise, on bir ay hücre hapsine mahkum edilen Lech Walesa'nın, özgür bırakılması için yapılmış.

13 Mayıs 1981 günü, Lech Japonya'dayken, Roma'da, Papa John Paul'ü öldürme girişimini duydu. Lech'e göre, John Paul'ün trajedisi, Polonya'nın ve Dayanışma'nın trajedisi olurdu.

Kader, sanki Polonyalılara karşıydı.

Kızgınlık ve umutsuzluk

Dükkanlar neredeyse bomboştu. İnsanlar dükkan önlerindeki yerlerini yitirmemek için, sokaklarda yatıyorlardı. Patates bulmak olanaksızdı; et, sosis, tereyağ, şeker, pirinç ve un istihkaka bağlıydı.

Paranın artık hiç değeri kalmamıştı ve (dolar alabilme olanağına sahip olanların dışındakiler) normal alış veriş yerine takasla yiyecek ve mal almaya çalışıyorlardı. Sigara, kibrit hatta Polonya'nın ulusal içkisi votka bile yoktu. Fabrikalar yedek parçalarını, hammaddeyi ve yakıtı tüketmişlerdi. Hastanede yatan hastalara yiyecek verilemiyor, akrabalarının getirdikleriyle besleniyorlardı.

Polonyalılar aç kaldıkça, kızgınlıkları daha da artıyordu. İnsanlar kıtlıktan ve saatler boyunca kuyruklarda beklemekten bitkin düşmüşlerdi. Hükümet, ülkeyi idare eder taklidi bile yapmıyordu ve ülke yavaş yavaş kargaşaya sürükleniyordu. Sokaklarda gösteriler başlayınca, hükümet, medya yoluyla bir kampanya başlatarak, ülkenin sorunlarının nedeni olarak Dayanışma'yı gösterdi.

Onlara göre Dayanışma, ülkenin içinde bulunduğu durumdan yararlanarak halkı kışkırtıyordu.

Eylül 1981'de, Dayanışma'nın Gdansk'taki, ilk Ulusal Kongre'sinde, dokuz yüz delege, harekete geçme zamanının geldiğini kabul etti. Walesa'nın itirazlarına rağmen, özgür seçim talebinde bulundular. Fabrikalarda bazı ekonomik reformların yapılmasını istediler. Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'daki işçileri, özgür işçi sendikaları kurmaya çağırdılar.

Lech, onlara gerçekçi olmadıklarını söyledi. Ona göre, ilerleme sağlayacak tek yöntem, Dayanışma, Kilise ve hükümetin bir yuvarlak masa çevresinde toplanarak,eşit taraflar olarak tartışmaları ve bir çıkar yol bulmalarıydı.

General Jaruzelski işe el koyuyor

Dayanışma'nın şahlanışı, politikacılar arasında ve Sovyetler Birliği'nde, hayal kırıklığı yaratmıştı. Bir hafta sonra, çağdaş ama güçsüz Parti lideri Stanislaw Kania yerine, General Wojciech Jaruzelski getirildi. Böylece, karanlık gözlüklerinin arkasındaki esrarengiz General, Ülke Başkanı, Başbakan ve silahlı kuvvetler lideri olmuştu.

Hükümet, medya yoluyla Dayanışma'ya tuzaklar kura dursun, 4 Kasım'da General Jaruzelski, kilise lideri Kardinal Glemp ve Lech Walesa arasında bir toplantı yapılmasına karar verildi. Bu görüşmeden bir sonuç çıkmayınca, hükümet Dayanışma'yı yanlış bir adım atmak için zorlamaya başladı.

25 Kasım günü, Varşova Akademisi'nde, oturma eylemi yapan öğrenciler üzerine ZOMO denen özel eğitilmiş polis güçleri helikopterlerle inince, büyük olaylar oldu. Dayanışma, yeniden Genel Grev tehditi yaptı ve Walesa acil olarak Radom'da bir toplantı talep etti.

Toplantı salonuna gizli mikrofonlar yerleştirilmişti. Üç gün sonra Varşova radyosunda, Walesa'nın, iç savaşın artık engellenemeyeceğini söyleyen dikkatli sesi duyuldu. Anlaşabilmek için çabaladığını ama karşı tarafın sürekli konuyu saptırdığını ve bu iç savaşı isteyenin hükümet olduğunu söylüyordu. Hükümetin kontrol altında tuttuğu medya ona dönerek, "büyük yalancı" ve "provakatör" gibi nitelemelerde bulundu ve bir kargaşa başladı.

11 Aralık'ta, her şeyin başladığı Lenin tersanesinde, iki günlük Ulusul Dayanışma komisyonu toplandı ve Walesa, barışı sağlayabilmek için son atılımı yaptı. "Bizi engellemeyin," dedi. Ama Dayanışma Komitesi, daha fazla beklemek niyetinde değildi ve ertesi gün, 17 Arahk'ta Genel Grev'e gidilmesi için oylama yaptılar. Olağanüstü askeri harekât ilan edildiğini, telefon hatlarının kesildiğini, Dayanışma merkezinin mühürlendiğini ve dünya ile iletişimin sertleştiğini bildiren raporlar geldiğinde, onlar hâlâ tartışıyorlardı.

"Sonuçlar ne olursa olsun, ben yapmam gerekeni yaparım. Bazıları bundan hoşlanmayabilir ve beni parmaklıklar arkasına koymak isteyebilir. Ama insan kendi içinde özgürse, onların neye karar verdikleri önemli değildir. En önemli özgürlük, iç özgürlüğümüzdür ve o açıdan bakılınca, ben dünyanın en özgür adamıyım. Hiç kimse, yalnız kendi çıkarları için hareket etmekte özgür değildir; bizim insanca özgürlüğümüz, toplum yararına davranmamızı öngörür."

Lech Walesa

Polonya, yeniden istilaya uğradı ama bu kez saldırganlar kendi arkadaşlarıydı. Halkın nefret ettiği özel eğitim görmüş isyan polisi ZOMO, isyan araçları, gözyaşı bombası, su topları ve coplarla, protesto eden halkın karşısına çıktı.

"İşte aradığınızı buldunuz," diye bağırdı Lech öfkeyle ve sırtını dönüp evine gitti.

General halka savaş ilan ediyor

12 Aralık 1981, Cumartesi günü, General Jaruzelski korkunç bir kar fırtınası içinde saldırdı. Dayanışma'nın tüm binaları sarıldı. Gdansk'taki liderleri, güvenlik polisi tarafından tutuklandı. Tanklar ve isyan araçları yollarda gürültülerle ilerlerken, polis, Polonya'nın her yerindeki Dayanışma ilgililerini tutuklamaya başladı.

Düşler sona ermişti.

Dayanışma'nın; bir coşkunun, şevkin ve umudun doğumu olan beş yüz günü sona ermişti. Bu oyun, bu tuzak General'e uygun bir davranıştı.

Pazar sabahı erkenden, General Jaruzelski, şaşırmış ve üzüntüye boğulmuş olan halka, "bir avuç pervasız militanın" ülkeyi sürüklemek istediği kargaşadan Polonya'yı kurtarmak için, yeni bir Askeri Konsey topladığını ilan etti.

Polonyalılar, bu sözlerden etkilenmediler. Onlara göre, sıkıyönetim ilan etmekle General, zaten Polonya halkına savaş ilan etmişti. Hiçbir şey onların inançlarını bozamayacaktı ve ondan sonra ülkede olup bitenlere "savaş" gözüyle baktılar.

Sıkıyönetim

O korkunç gün boyunca, askeri bir haberci, bunun ne demek olduğunu halka anlattı: Akşam 6.00'dan, sabah 6.00'ya dek dışarı çıkma yasağı; dini toplantıların dışındaki toplantılara yasak; işçi sendikaları ve öğrenci örgütleri kapatılıyor; eğlence toplantıları, spor etkinlikleri engelleniyor; grev hakkı kaldırılıyor; özel araba kullanımı yasaklanıyor; kamuya ait araçlarla yolculuğa da sınırlama getiriliyor. On üç yaşından büyük herkes, kimlik kartı taşımak zorundadır ve sokakta ya da evinde, günün her saatinde üstü aranabilir. Telefon konuşmaları kontrol edilebilir ve Polonya dışına yolculuk yapmak yasaktır. Bütün okullarda ve üniversitelerde, askeri denetçiler bulunacaktır.

Lech Walesa'nın tutuklanışı

Pazar sabahının erken saatlerinde, demir sopalar taşıyan isyan polisi Lech Walesa'yı almaya geldi. O, Polonya'nın resmi olmayan lideriydi ve dünyaca ünlüydü ama artık Varşova'da bir yıllık gözaltı cezasına çarptırılmaya gidiyordu.

O gün daha geç saatlerde, yetkililer, onun televizyona çıkarak, halka her şeyin iyi olduğunu bildirmesini istediler. Reddetti.

Dayanışma, habersiz yakalanmıştı ve direniş örgütleyecek zamanı bulamamıştı. Yine de bazı bölgelerde, işçiler direndiler. Fabrikalarını ve madenlerini ZOMO'ya karşı korudular.

16 Aralık günü, Aralık 1970'de ölenler için anıt dikilmesinden bir yıl sonra, tanklar Gdansk'taki Lenin tersanesinde gürüldeyerek dolaşıyordu. O akşam, anıtın çevresinde toplanmak isteyen insanlar, ZOMO tarafından gözyaşartıcı bombayla ve su toplarıyla dağıtıldılar.

16 Aralık 1981. 1970 katliamının yıldönümünde, bir yıl önceki törenin çarpıcı görüntülerinin tersine, o yıl ZOMO, gözyaşartıcı bombalar ve su toplarıyla dağıttı. 1970 yılında, atılan ilk kurşunlar, arkada görünen apartmandan ateşlenmişti.

Karşıda: 1 Mayıs 1982. Halk sokaklara çıkarak Lech Walesa'nın özgür bırakılmasını istedi. Bunlar şiddet yanlısı olmayan sıradan barışçı insanlardı, ama birkaç saat sonra ZOMO halkı dağıttı.

Altta: 1982'de, Danuta Walesa, bebek Ania ile birlikte. Danuta, yiğit, becerikli ve güçlü bir kadınc'ır. Lech, "O, kahraman olmaya benden fazla layıktır," demiştir. Lech'in gözaltında olduğu dönemde, Danuta, geniş ailesine hem anne hem de baba olmuştur.

Ülkenin her yerinde buna benzer olaylar yaşanıyordu. Katowice'deki Wujek madeninde, sekiz madenci ZOMO tarafından öldürülmüştü.

Lech Walesa, Varşova varoşlarında gözaltına alındıktan sonra, şiddet içermeyen bir direniş yapmaları için, yandaşlarına bir mesaj ulaştırabilmişti. Polonyalılar onun sözünü dinlediler.

Saat altı kuralı, sıkı denetimlerle uygulanıyordu. O saatten sonra sokakta görülenler tutuklanıyor, kimi zaman vuruluyordu. İsyan araçları ve tanklar her yerde görülüyor ve polis sürekli kimlik denetimi yapıyordu. Telefonlar kesilmişti, iletişim araçlarından yeni yalanlar halka duyuruluyordu.

Dayanışma'ya destek vermeyi sürdürenler, işlerinden kovuluyor, öğrenciler okullarından ve üniversitelerinden atılıyorlardı.

Şiddet içermeyen direniş

Polonyalılar, Walesa'nın isteğine uyarak, şiddet içermeyen direnişlere başladılar. Devletin çıkardığı gazeteleri satın almıyorlar, televizyon izlemiyorlardı. Televizyonda haber saatinde yürüyüşlere çıkıyorlar ya da televizyonları pencereden dışarı doğru çeviriyorlardı. Gerçekten olup bitenleri anlayabilmek için, Nazi istilası sırasında dinledikleri Özgür Avrupa radyosunu ya da BBC'yi dinliyorlardı.

Lech Walesa'nın sessizliği

Lech'in Dayanışma örgütü içindeki arkadaşlarından bir kısmı tutuklanmıştı. Fare dolu hücrelere tıkılmışlar, gerekli tıbbi bakım ve sağlık hizmetlerinden yoksun durumda birer suçlu muamelesi görüyorlardı.

Lech'in durumu, hiç değilse, o sıralarda daha dayanılır gibiydi. Büyük olasılıkla rejim, onu, hâlâ kendi amaçları için kullanmak istiyordu. Jaruzelski, onun arkadaşlarını terk ederek, askeri rejimle işbirliği içine girmesini bekliyordu. Onu, yeni işçi sendikalarından sorumlu kişi yapmaya niyetliydi.

Ama Lech'i hafife almıştı. Lech, "Arkadaşlarıma karşı asla tanıklık etmem," dedi. Yeni sendikaları

Dayanışma, şiddet içermemek zorundaydı. ZOMO'nun davranışlarına ters düşüyorlardı. 13 Mayıs 1982'de, 13 Aralık'taki sıkı tedbirlere karşı protesto düzenlendi. Tüm trafik durduruldu.Dayanışma bantları takmış ve ellerini zafer anlamına gelen V işaretiyle kaldırmış yürüyüşçüler yollarda ilerlediler. ZOMO hemen, gaz, cop ve toplarla yanıt verdi. Büyük kayıplar ve tutuklanmalar oldu. Rejim, böylesine barışçı bir gösteri içindeki insanları, "kabadayılar", "haydutlar" ve "hainler" olarak niteledi.

tanımayacağını söyledi. Sıkıyönetim kalkmadıkça ve Dayanışma liderleri hapisten salıverilmedikçe, rejimle hiçbir anlaşma olasılığı göremediğini bildirdi. Meslektaşları yanında olmadığı için, sessiz kalmasının doğru olacağını anlattı. O günden sonra, Lech Walesa'nın sessizliği, Polonya savunmasının simgesi haline geldi.

Lech, mahpusluğu tek başına yaşıyordu. Bu süre içinde, Lech ile Danuta'nın yedinci çocuğu, bir kızları dünyaya geldi ama Gdansk'taki vaftiz törenine katılması için Lech'e izin vermediler. Bu üzücüydü ama beklenmedik bir şey değildi.

Hapislik, ona düşünme, plan yapma zamanı sağlamış ve sabırlı olmayı öğretmişti. "Yapmaya soyunduğumuz işi başaramazsak, yeniden başlamak zorundayız. Hiçbir şey bitmiş değildir. Yaşam hep yeniden başlar," düşüncesine varmıştı.

Polis şiddeti

Sıkıyönetime itirazlar çoğalıyordu ve General Jaruzelski, acımasızca davranıyordu. 3 Mayıs 1982'de, yani Polonya'nın ulusal gününde, maskeler takmış ZOMO polisi, havai fişeklerle gösteri yapan insanların üstüne mermiler ve gözyaşı gazıyla saldırdılar. Gdansk Anlaşması'nın yıldönümünde, ülkenin her yerinden, polisin gösteri yapan kalabalıklara ateş açtığı, insanların dövüldüğü, kadınların üzerine gaz fırlatıldığı, okul çocuklarının tutuklanarak tartaklandığı haberi geldi.

Gizlice dolaştırılan bir şiire göre, hükümet yalnızca tanklardaki ve isyan araçlarındaki kişileri, dürüst vatandaş olarak görüyor, ötekileri ise, "kabadayı" ve "hain" olarak kabul ediyordu.

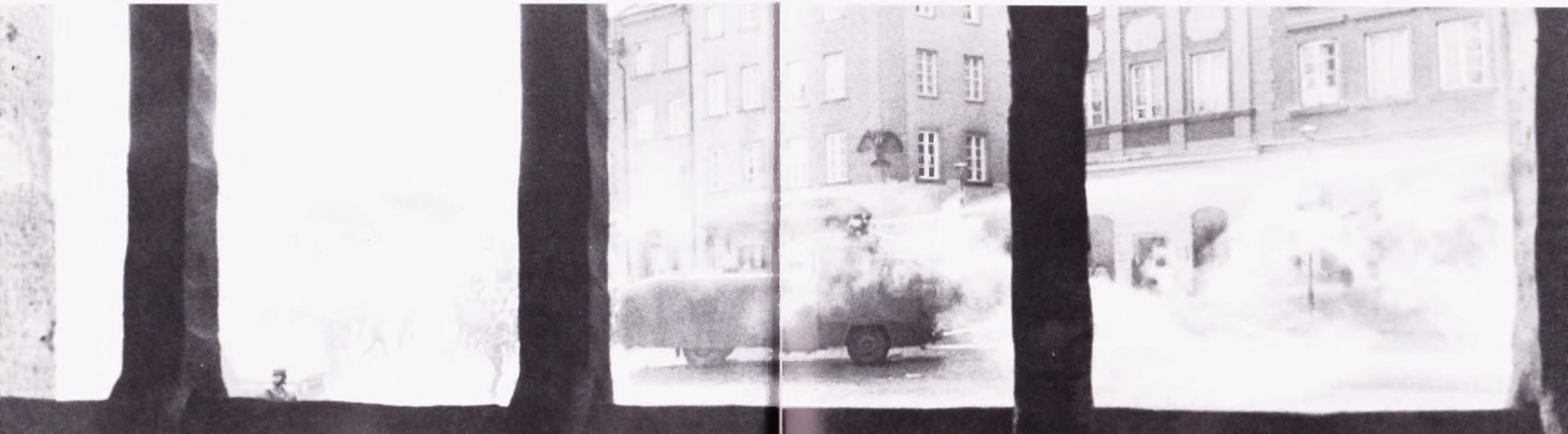
Dayanışma'nın sağladığı özgürlük artık yoktu. İnsanlar, okul çocukları da dahil olmak üzere, sürekli tutuklanıyorlar ve dayak yiyorlardı. Yine de Dayanışma'nın şiddet içermeme inancına bağlı kalıyorlardı. Bombalar ya da sabotajlarla ilgilenmiyorlardı. Polonyalılar açısından, şiddet içermeme isteğine bağlı kalmak önemli bir karardı.

1981'in o korkunç günlerinin sonuna doğru, General Jaruzelski, Dayanışma'yı yasa dışı ilan etmiş ve varlığını reddetmişti. (Aslında Dayanışma, artık bir yeraltı örgütü olarak, tutuklanmaktan kurtulmuş bir avuç insan sayesinde, hâlâ aktifti.)

Belki de, artık Dayanışma'nın öneminin kalmadığını anlatmak için Lech Walesa'yı özgür bıraktılar. Yetkililer onun önemli bir kişi değil, sıradan bir insan olduğunu söyleyerek küçümsediler.

"Daha önceleri yapılmış hiçbir devrimde, ahlaki amaçlar bu kadar büyük rol oynamamıştır; yalnızca teoride değil, devrimcilerin davranışlarında da... Ortada su götürmez bir gerçek var ki, on altı ay boyunca, bu devrim kimseyi öldürmedi...Bu olağanüstü şiddet içermeme felsefesi, birçok kışkırtmaya karşın kendini denetleme becerisi, Polonya devrimini, öteki devrimlerden ayırıyor."

Tim Garton Ash
"Polonya Devrimi"
(The Polish Revolution)

1982 Kasım'ında, Lech, gözaltından kurtulup Gdansk'a ailesinin yanına döndü. "Benim aile kavramına karşı gelenceksel bir anlayışım vardır. Eşim, sonsuza dek eşimdir."

"O 500 gün içinde, Polonya uzun uykusundan uyanırken, farklı bir toplumun temellerini atıyorduk. Artık kendi evimizin efendisi değiliz; bu ülke bizimdi ve hâlâ öyledir ama yetkililer, kontrolü ele aldılar ve bizi yeniden dilenci durumuna düşürdüler. Ne var ki, insanlar özgürlüğü bir kez tattılar ve artık yeni bir fırsatı beklemekten başka çaremiz yok."

Lech Walesa

Walesa eve dönüyor

Polonyalılar farklı düşünüyorlardı. Lech, 15 Kasım 1982'de, tutukluluğu bitip de eve döndüğünde, Gdansk'taki evinin çevresinde birkaç bin insanın toplanmış olduğunu gördü. Yolun kenarına kocaman harflerle "HOŞ GELDİN" yazılmıştı. Pencerelerden üzerinde, "LECH'İ İSTİYORUZ" yazan bayraklar sallanıyordu. Onun için bağırıyorlar ve gitmesini istemiyorlardı. Ona inanıyorlardı. O akşam, on dokuz kez pencereye geldi ve sesi kısılana dek aşağıdaki kalabalığa, metin olmaları gerektiğini ve onlara hiçbir zaman ihanet etmeyeceğini anlatmaya çalıştı.

O günden itibaren Lech Walesa çok yakından izlendi. Artık, peşinde polis olmadan evden dışarı çıkıp uzaklaşamıyordu.

Evine gizli mikrofonlar yerleştirmişlerdi ve söylediği her söz, yetkililere iletiliyordu. "Telefonum ve duvarlarımın tümü birer kulak," diyerek konuklarını uyarıyor ve gülerek ekliyordu: "Ben dünyanın en özgür insanıyım. Eğer içinizde özgürseniz, doğru olduğuna inandığınız şeyi söylüyor ve yapıyorsanız, yetkililer ne yaparlarsa yapsın, siz özgürsünüz demektir."

16 Aralık günü erkenden, 1970 yılındaki katliam için dikilen anıtta yapacağı konuşmayı gözden geçirirken, altı silahlı polis evine dalıp onu tutukladılar. Arabaya atıp, sekiz saat boyunca oradan oraya götürerek, Anıt'a gitmesini engellediler.

Ama Lech, söylevini önceden batılı gazetelere göndermişti. O akşam, Anıt'ın önünde, kendisi yoktu ama konuşması okundu. "Daha önce de incitildik ama amacımız hâlâ canlı ve zafer bir gün bizim olacaktır," diyordu.

Yeniden tersaneye

Belki de Lech'i sorunlardan uzak tutmak için, 1983 yılında, tersanedeki eski işine geri verdiler. Kırkıncı yaş gününden az önce, Polonya'nın en önemli adamı ve dünyanın iyi tanıdığı Lech Walesa, yeniden tersanede elektrik teknisyeni oldu.

Programı çok yorucuydu. Saat altıda tersanede

olmak için, beşte yataktan kalkarak, giyinmek ve acele kahvaltı etmek zorundaydı. Güvenlik polisi her zaman kapının önünde bekliyordu. Kimi zamanlarda, polis direksiyon başında uyuya kalırsa, Lech arabanın tepesine vurur, "Haydi uyanın. Gitme zamanı geldi," derdi. Hatta karlı bir kış sabahı, arabası çalışmayınca onlardan yardım istemişti. İş çıkışında, sık sık kendisini görmeye gelen yabancı basınla röportajlar ve Dayanışma danışmanlarıyla görüşmeler yapıyordu. Eve döndüğünde, onu bekleyen insanlar ve yandaşlarından gelmiş yüzlerce mektupla karşılaşıyordu. Gece yarısından önce yatağa giremiyordu.

Papa John Paul ile buluşma

Lech'in işe dönüşünden iki ay sonra, Papa John Paul, Polonya'ya ikinci ziyaretini yaptı ve Lech ile görüşmek istedi. Yetkililer, "eski bir sendikanın eski başkanının" böyle bir görüşme yapmasını hoş görmediler ve bu toplantıyı engellemek istediler.

Polonya'nın "taçsız kralı" ve dünyanın hayran olduğu bu adam, tersanedeki eski işine verildi. Lech, sıradan bir işçi ve aile babası olmaktan mutluydu.

"Her zaman sıradan bir işçiydim. Her zaman öyle biri olmak istedim. Kendimi geliştirmek için hırslarım olmadığı anlamına gelmemeli bu. Yaşamımın son günlerine dek, çalışan bir adam olacağım. Niçin mi? Çünkü benim işim insanın zihnini geliştirmesine olanak tanıyan bir iştir."

Lech Walesa

"Anlaşma yoluna engeller koyarak kapıları kapatarak hiçbir şey elde edemeyiz. Unutmamalıyız ki, temeli adalet ve ahlaki değerler üzerine kurulmuş bir barış, ancak uzun süreli olabilir."

Lech Walesa
Nobel Barış Ödülü konuşmasından

Lech, Norveç'e gidip, Nobel Ödülü'nü almadı. Ülkeden ayrılırsa, ülkeye yeniden dönemeyeceğinden korkuyordu. Karısı Danuta ve büyük oğlu Bogdan onun yerine, Norveç'e gittiler.

Papa'nın ziyareti sırasında, yetkililer, Lech'i yakından gözlediler ve işten izinli olmasına fırsat tanımadılar. Ama Papa ısrarlıydı ve sonunda iki adam bir araya gelerek, iki buçuk saat süren bir görüşme yaptı. Buluşma sonrasında Lech, "Kendimi bir elektrik akımına uğramış gibi hissettim... sanki onda bulunan huzurun bir bölümünü bana geçirmişti," demişti.

Kırsal kesimde, her şey kötüden daha betere doğru gidiyordu. Yiyecek, giyecek ve ilaç o kadar azalmıştı ki, Batı'daki bazı örgütler, zor durumdaki insanlara yardım edebilmek için, kamyonlar dolusu malzemeyi Polonya'ya gönderiyorlardı. Bu malzemeler, kilise tarafından dağıtılıyordu.

Hastaneler öyle kalabalıktı ki, çocuklar koridorlarda uyuyorlar, yerlerde oturup yatak boşalmasını bekliyorlardı. Doktorlar ve hemşireler çamaşır sepetlerini aşağı yukarı sürüklüyorlar, hemşireler kirlenen çarşafları elde yıkıyorlar ve hastabakıcılar, deterjan ve mikrop arıtıcı ilaçlar olmadığı için, koğuşları sade suyla temizliyorlardı.

Nobel Barış Ödülü

1983 yılında bir gün, Lech'in bir arkadaşı, sabahın ikisinde telefon ederek Nobel Barış Ödülü'nü kazandığını bildirdi. Lech, buna inanamadı ve yeniden uyumaya gitti. Daha sonra, bir grup arkadaşıyla, yakınlardaki ormanda mantar toplamaya giderken, küçük beyaz arabasının peşinden, en az sekiz taksi dolusu yabancı gazetecinin geldiğini gördü. Saat 11'de, herkes arabadan inip radyo başında haberleri bekledi. Alman radyosu, Nobel Barış Ödülü'nün Lech Walesa'ya verildiğini ilan ettiği zaman, arkadaşları sevinç içinde, Lech'i kolundan bacağından yakalayarak havaya atıp tuttular. Daha sonra, eve döndüklerinde, bir yığın insanın ve birçok yabancı muhabirin beklemekte olduğunu gördüler. Herkes bu güzel olayı kutlamak istiyordu.

Danuta tarafından okunan Nobel konuşmasında, Lech, aslında ödülü kendisinin değil, şiddet içermeyen protestolarla şiddete karşı savaşım veren Dayanışma'nın kazandığını söylüyordu. Yaşamı boyunca, "şiddet, nefret ve yalanlarla" çevrildiğini ve bunlardan edindiği deneyimler sonucu, "şiddete, onunla aynı düzeye inmemekle karşı konabilir," gibi bir sonuca vardığını anlatıyordu. Polonya halkı, hükümetiyle karşı karşıya gelmeyi değil, diyalog kurmayı istiyordu.

Ne yazık ki, bu mesaj Polonya hükümeti tarafından alınmadı. Hükümet, Lech'in etkisini azaltmaya çalışıyordu ama yapamadılar. Polonya'ya gelen her gazeteci ya da politikacı, Lech'i görmeyi talep ediyordu. Yurt dışından birçok davetiye geliyordu.

Amerika Birleşik Devletleri'ne gitti. Kongre ve Senato üyeleri ortak toplantısında konuşurken, sözleri on dokuz kez alkışlarla kesildi. Fransa'da, Başkan Mitterand'la tanıştı ve ülke başkanı muamelesi gördü. İngiltere'deki, Roma Katolik Kilisesi Başkanı Kardinal Hume, onunla müzakere etmek istedi. O ve Danuta, Papa II. John Paul ile Roma'da ve sonra Polonya'da buluştular. Bütün bunlar, General Jaruzelski'yi çileden çıkarıyordu ve aynı ilgiyi görebilmek için çeşitli faydasız çabalara girişiyordu.

Manzara değişiyor

1988 yılında, artık Polonya ekonomisinin çökmek üzere olduğu ve dışarıdan acil yardım gerektiği konusu açıkça ortaya çıktı. Ama Polonya'nın borçları çok fazlaydı ve kimse bu sevilmeyen rejimi desteklemek istemiyordu. Yardım sağlayabilecek tek kişi Lech'ti. Hükümet, isteksiz olarak bir toplantı yapmaya ve Polonya işçilerinin gerçek temsilcisi olan Dayanışma'yı çağırmaya karar verdi.

Sonuçta uzlaşma elde edilince, komünistler imtiyazlarını koruyabilmek için, kendi adayları General Jaruzelski'yi öne sürdüler. Sonunda 1989 Temmuz'unda, yarıdan biraz fazla oy alarak seçildi. Bu, parti için utandırıcı bir zaferdi. Jaruzelski, daha beş yılı olduğu halde, bir yıl sonra istifa etti.

Artık meydan temizlenmişti ama ülke iflas etmiş durumdaydı. Lech, Eylül 1990'da hiç duraklamadan sorunları çözmeye aday oldu.

Jerzy Popieluszko, genç Dayanışma rahibi, sıkıyönetim sırasında, insanların umutları ve korkuları konularında vaazlar veriyordu. Onun, Ekim 1984'te, gizli polis tarafından öldürülmesi, büyük üzüntü ve öfkeye neden oldu. İnsan haklarının çiğnenmesiyle ilgili çalışmalar yapan Polonya Helsinki Komitesi, kaçırılan, dövülen, işkence gören ve öldürülen insanlarla ilgili korkunç bir liste hazırladı.

Dayanışma yasaklanmıştı. Ama insanlar unutmadılar; beş yıl boyunca yaşadıkları baskı sırasında özgürlüğü umutla beklediler. Her festivalde ve her kilise ayininde hatırladılar ve sessizce direndiler. Lech Walesa da bekledi. Ve boş yere beklememişlerdi.

Görünüşte zafer

Seçimdeki adayların çoğu Dayanışma'dandı. Çoğu, birbirine benzeyen, biraz baştan savma planlarla ortaya çıkmışlardı. Sonunda seçim kampanyası, kişilik çatışmalarının yaşandığı bir ortama dönüştü ve birliğin bozulmasına neden oldu.

Lech Walesa, kesin bir zafer kazanmak üzereydi ki, rakip bir aday yeniden seçim istedi. Sonunda Lech kazanmıştı, ama ünü zedelenmişti.

Yine de ülke mutluluk içindeydi. Özellikle, Gdansk ve Gdynia'daki tersanelerde yapılan katliamın yirminci yıldönümünde yapılan tören sırasında, 1939 yılında sürgüne gönderilen Polonya hükümetinden sonra ilk kez Lech Walesa'ya Devlet Başkanlığı rütbesinin verilmesi herkesi sevince boğdu.

Bu son olaydan sonra Lech Walesa, Polonya'nın yasal Başkanı oldu. Artık yabancı ülke baskısı da sona ermişti.

Lech, hâlâ büyük zorlukları aşmaya çalışıyor. Bir başbakan bulması bir ayını aldı ve anayasanın hazırlanması daha da uzun sürdü. Komünizmin yarattığı moral çöküntüsünü atlatmak ve ülkede sağlam bir ekonomik sistem geliştirmek daha uzun yıllarını alacak. Kesin olan şu ki, Lech Walesa, yalnız Polonya için değil, tüm Doğu Avrupa ülkeleri için de yeni bir dönemi başlattı. Onun ve yandaşlarının kahramanlığı, milyonlarca insanın yaşamını değiştiren bir dizi olaya neden oldu.

"Uzun atlamayı becermek gibi bir şeydi bu. Önce küçük bir mesafe, sonra biraz daha uzun. Yapabileceğimizden daha fazlasını becereceğimizi sandık ama geri püskürtüldük. Ama yine deneyeceğiz. Umudunuz tükenmesin."

Lech Walesa

"Lech Walesa, insanlığı daha büyük ve dokunulmaz hale getirdi. O iki açıdan şanslıdır. Yalnızca politik dünya için değil, aynı zamanda insanlık adına da bir zafer kazanmıştır. Ona verilen Barış Ödülü, bir insanın inançlarında yaşa-yan zafer gücüne, dünya görüşüne ve çabasını cesaretle sürdürmesine saygı olarak verilmiştir."

Egil Aarvik
Norveç Nobel Komitesi Başkanı

Sözlük

Ari ırk: Aslında, Batı Avrupa kültürleri ve dilinin temeli kabul edilen ilk İndo-Avrupalı gruplara verilen ad. Hitler, bunu kendine göre yorumlayarak, Nordik hatları olan (örn. sarı saç ve mavi göz gibi) kişilerin, onun saf ırkı olduğunu söylüyordu.
B.B.C. : İngiliz Radyo Kuruluşu. Ülkede yaygın olan, devlet radyosu ağıdır.
Blok: Kamu yararı için birleşmiş bir grup insan, parti ya da ülke.
Dayanışma: 1980'de, Lech Walesa'nın liderliğinde birleşen işçi sendikaları. Baltık Denizi tersanelerinde yapılan grevler sonucu, komünist partinin kontrolu altında olmayan bu sendikalara izin verilmişti.
Detant: Ülkeler arası gerilimin yumuşatılması.
Direniş: Ülke dışından gelen ya da ülke içindeki düşmanlara karşı, halkın örgütlenerek direnmesi.
Glasnost: "Açıklık" anlamına gelen bir Rus terimi. Dünyadaki öteki ülkelerle daha iyi ilişkiler kurmayı planlayan, daha az baskıcı bir politik rejim. Mikhail Gorbaçov'un değişim politikasıdır. Gorbaçov, hem Sovyetler Birliği içinde hem de Batı ülkeleriyle aradaki ilişkilerde glasnost istemişti.
Grev: İsteklerini işverene kabul ettirmek için işçilerin yaptığı toplu iş bırakma eylemi.
Hitler, Adolf: (1889-1945) Avusturya'da doğdu ve Almanya'nın Nazi Partisi'nin lideri oldu. Bir devrim girişimi sonunda hapsedilince, Ari ırkla ilgili ve Yahudilere karşı nefretini anlatan "Kavgam" adlı kitabını yazmıştı. 1934'te diktatör oldu. 1939'da Polonya'da, İkinci Dünya Savaşı'nı başlattı. Nisan 1945'de Berlin, Ruslara teslim olunca, ele geçmemek için intihar etti.
Kızıl Ordu: Sovyetler Birliği ordusunun eski adı. 1946'da, Sovyet Ordusu olarak değiştirildi.
Komünizm: Sınıfsız bir toplumda, herkesin kendi yeteneği orantısında çalışıp kazandığı ve üretimde, dağıtımda ve stoklamada eşit koşulları paylaştığı bir sistem. Karl Marx'ın inanışına göre, toplumdaki varlığın eşit dağılabilmesi için, kapitalizme karşı,işçi sınıfı idareyi ele almalıdır.
KOR: 1976'da bir grup aydın tarafından kurulmuş, sosyal savunma komitesi.
Logo: Bir örgütün ya da yayının simgesi.
Manifesto: Bir örgütün prensiplerini, politikasını ve niyetlerini belirleyen açıklama.
Marksist: Karl Marx ve Friedrich Engels adlı Alman filozoflarının düşüncelerini izleyen kişiler. Geniş anlamda komünistleri anlatmaktadır.
Mors alfabesi: Samuel Morse tarafından icat edilmiş, uluslararası bir iletişim sistemi. Uzun ve kısa işaretler, alfabenin harflerini ve sayıları temsil etmektedir.
Nazi: 1933 yılında, Adolf Hitler'in başkanlığında iktidara gelen, Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi.
Nobel Ödülü: Dünya çapında kimya, fizik, tıp, edebiyat, barış ve ekonomi gibi dallardaki önemli başarılar için verilen saygıdeğer bir ödül.
Partizan: Savaş sırasında, çeşitli bölgelerde mücadele veren silahlı kişiler.
Perestroika: Kelime anlamı, "yeniden yapılanma" demektir. Sovyet lideri Mikhail Gorbaçov tarafından, 1985'te iktidara geldikten sonra yapmaya çalıştığı ekonomik ve hükümet reformları için kullanılmıştır.
Polonya Birleşmiş İşçi Partisi: 1947'de, Polonya, Sovyet bloku içine dahil edildikten sonra, ülkede kurulan komünist parti.
Saf ırk: Âri ırk.
Seferberlik: Ülkede, sağlıklı erkek ve bazen kadınların, yasal olarak orduya katılmaları sistemi.
Sıkıyönetim: Olağanüstü zamanlarda ülkede güvenliğin korunması için ordunun yardımıyla sağlanan düzen.
Soğuk Savaş: Özellikle, Sovyetler Birliği ile Amerika Birleşik Devletleri arasındaki politik gerilim. Savaşa girmeden, kendileri için politik ve ekonomik çıkarlar sağlamak ve tarafsız ülkeleri etkilemek amacını güder.
Sovyetler Birliği: Komünist devrim sonrasında on beş cumhuriyetin birleşmesiyle ortaya çıkmış bir addır. Bunların en büyüğü, Rusya olarak bilinen Rus Sovyet Federal Sosyalist Cumhuriyetidir.
Stalin, Joseph: (1879-1953) 1930'larda, muhtemel rakiplerini ve karşıtlarını öldürterek iktidara gelen ve Sovyetler Birliğini yöneten Rus lideri. Onun döneminde, endüstri ve tarım özel kişilerin elinden alınarak devlet kurumlarına verildi. Bu politikaya karşı çıkan köylü toprak sahipleri (kulaklar) yok edildi.
Tersane: Gemilerin yapıldığı yer.
Varşova Paktı: 1955'de, Arnavutluk, Bulgaristan, Romanya, Çekoslovakya, Doğu Almanya, Macaristan, Polonya ve Sovyetler Birliği arasında Varşova'da imzalanan askeri anlaşma. Arnavutluk, 1968 yılında, Sovyetler Birliği Çekoslovakya'yı işgal edince, topluluktan çekildi.
ZOMO: Polonya'daki isyan polisi.

Bu Konuda Başka Kitaplar

Craig, Mary: *The Crystal Spirit,Lech Walesa and his Poland* (*Kristal Ruh, Lech Walesa ve Polonya'sı* (Coronet Books, London, 1988)
Bu kitabın yazarı tarafından hazırlanmış, Lech Walesa'nın biyografisini veren coşku dolu ve okunması kolay bir kitap.

Michener, James: *Poland* (Polonya) (Corgi Sooks, London, 1987)
Polonya'nın tarihiyle ilgili, kalın bir yetişkin kitabı.

Sharman, Tim: *The Rise of Solidarity* (Dayanışma'nın Yükselişi) (Wayland, Hove, 1986)
Lech Walesa'nın öyküsünün politik geçmişini anlatan bir okul kitabı.

Walesa, Lech: *A Path of Hope* (Umut Yolu) (Collins Harvill, London, 1987)
Ciddi öğrenciler için yararlı olabilecek, zor bir yetişkin kitabı.

Önemli Tarihler

1918 Yüzyıllar boyu, Rusya ve Almanya tarafından işgal edilmiş olan Polonya, bağımsız cumhuriyet olarak ortaya çıkar.

1939 1 Eylül: Almanya, Polonya'yı istila eder. II. Dünya Savaş'ı başlar.
3 Eylül: Britanya ve Fransa, Almanya'ya savaş ilan eder.
17 Eylül: Sovyetler Birliği, Polonya'yı istila eder.

1943 Eylül: Lech'in babası, Almanlar tarafından götürülür.
29 Eylül: Lech Walesa, Popowa, Polonya'da dünyaya gelir.

1944 Alman Ordusu, Sovyetler Birliği tarafından, Polonya'dan atılır. Polonya, Sovyet işgali altındadır.

1945 Mart: Lech'in babası serbest bırakılır, ama Mayıs ayında ölür.
Temmuz: Polonya'nın sınırları, Potsdam Konferansı'nda yeniden çizilir.

1947 Polonya, komünist blok ülkesi olarak kabul edilir.

1948 Polonya Birleşik İşçi Partisi kurulur. Terör dönemi.

1956 Poznan'daki yiyecek isyanları. Polonya Birleşik İşçi Partisi başkanlığına Wladyslaw Gomulka getirilir.

1959 Lech, on altı yaşında, Lipno'daki üç yıllık Ticaret Okulu'na gider.

1963 Lech, iki yıllık askeri görevi için Polonya ordusuna alınır.

1967 Mayıs: Lech, Gdansk'a gelip, Lenin tersanesinde çalışmaya başlar.

1968 Mart: Yetkililer, öğrenci isyanlarını bastırırlar. Otuz bin öğrenci sürgüne gönderilir.

1969 8 Kasım: Lech Walesa, yirmi altı yaşında, Danuta Golos ile evlenir.

1970 12 Aralık: Hükümet, yiyecek ve yakıt fiyatlarını çok fazla artırır. Baltık Denizi kıyısındaki Gdansk ve Gdynia kentlerinde grev başlar. Polonya Birleşik İşçi Partisi lideri olan Edwerd Gierek'in yerini, Wladyslaw Gomulka alır.

1976 Şubat: Lech yetkililere karşı konuştuğu için işini yitirir. Gierek, yiyecek fiyatlarını daha da artırır. Ursus ve Radom'da şiddet başgösterir. KOR kurulur.

1978 29 Nisan: Lech ve arkadaşları tarafından Özgür ve Bağımsız İşçi Sendikaları için Baltık Komitesi kurulur.

16 Ekim: Cracow Kardinali Karol Wojtyla, Papa II. John Paul olur.

1979 Haziran: Papa John Paul, Polonya'yı ziyaret ederek, insanların moallerini düzeltir.

16 Aralık: Gdansk tersanesinde yedi bin kişi toplanarak 1970'de ölenleri anarlar. Lech, onlara bağımsız gruplar kurarak kendilerini korumalarını söyler.

1980 Ağustos: Lech, Lenin tersanesinde derhal greve gidilmesini ister.
23 Ağustos: Lech, Başbakan yardımcısı Jagielski ile görüşür.
31 Ağustos: Gdansk Anlaşması imzalanır. Bağımsız işçi sendikalarına izin verilmez.
Eylül: Stanislaw Kania, parti lideri olarak Edward Gierek'in yerini alır.
Ekim: Sovyet ülkelerinde, ilk kez bağımsız işçi sendikası olarak Dayanışma kurulur.

1981 Ocak: Lech, Roma'da Papa II. John Paul ile görüşür.
Mart: Polis, Bydogoszcz'de, Dayanışma üyelerini döver.
Mayıs-Haziran: Lech, Japonya'yı, İsviçre'yi ve Fransa'yı ziyaret eder.
Eylül: Dayanışma, ilk Ulusal Kongre'sini yapar.
Ekim: Parti lideri olarak, Stanislaw Kania yerine, General Jaruzelski getirilir.
4 Kasım: Lech, görüşmelerde, General Jaruzelski ve Kardinal Glemp'le karşı karşıya gelir.
25 Kasım: Zomo, Varşova'da oturma direnişi yapan öğrencilere saldırır.
12 Aralık: Dayanışma liderleri sarılır.
13 Aralık: General Jaruzelski, sıkıyönetimi ilan eder ve Dayanışma'nın yasalara karşı olduğunu söyler.

1982 3 Mayıs: Ulusal gün kutlanır. ZOMO, göstericilere saldırır ve bin kişiden fazlası tutuklanır.
31 Ağustos: Gdansk Anlaşması'nın yıldönümü. Ülkenin her yerinde sorun var.
Kasım: Lech, hapisten kurtulur.

1983 Nisan: Lech, Lenin tersanesindeki işine döner.
Haziran: Lech, Papa John Paul'ü, Polonya'ya ikinci ziyaretinde görür.
Aralık: Lech Walesa'ya Nobel Barış Ödülü verilir.

1984 Ekim: Peder Jerzy Popieluszko, güvenlik güçleri tarafından öldürülür.

1986 Temmuz: Yetkililer genel af ilan ederler. Yirmi bir tutuklu serbest bırakılır.

1987 Haziran: Papa II. John Paul'ün Polonya ziyareti.

1989 Ocak: Eski Dayanışma üyesi olan iki rahip, Peder Stanislaw Suchowolec ve Peder Stefan Niedzielak, ölü bulunurlar.
6 Şubat: Lech, Varşova'da, hükümetle Dayanışma arasında görüşme yapılmasına ön ayak olur.
17 Nisan: Dayanışma yasallaşır.
Haziran: Haziran'ın 4'ü ve 18'inde, seçimler yapılır. 1945 yılından beri, Sovyet bloku içindeki Doğu Avrupa ülkelerinden birinde ilk kez seçim yapılmaktadır. Dayanışma, Avam Kamarası'nda, 160 sandalye, Lordlar Kamarası'nda ise, 100 sandalye kazanır.
24 Eylül: Komünist Parti, hükümeti kuramıyor. Dayanışma'dan bir Başbakan önerilir.
Kırk beş yıldır Doğu Avrupa'daki ilk demokratik hükümet kurulur.
9 Kasım: Berlin duvarı yıkılır.
Kasım-Aralık: Orta Avrupa, Sovyet baskısından kurtulur. Komünistler her yerde geri çekilirler.

1990 17 Eylül: Lech, Polonya'da başkanlık için adaylığını koyar ve Aralık'ta Başkan seçilir.
22 Aralık: Londra'daki törende, Lech'e bağımsız Polonya nişanı verilir.

1991 Ocak: Lech, yeni bir hükümeti görevlendirir.
Temmuz: Doğu Bloku çözülür ve Doğu ile Batı arasındaki karşıtlıklar yumuşar.

İndeks

Aralık 1970 katliamı 20
  yıldönümleri 18-9, 42

Bydogszcz 42
Dayanışma 35, 40-1, 44, 47, 60
  Bydgoszcz olayı 42
  genel grev planlanıyor 42
  ilk ulusal kongre 46
  hükümet saldırıyor 47
  kayıt 41
  memurlar sarılıyor 48
  merkez mühürleniyor 47
  rolü 41
  üyelik 38
  yasallığı 59
  yasalara karşı ilan ediliyor 53

Gdansk 12, 14, 17, 18, 24, 30, 46, 52
  tersane grevleri 18-20, 30-5
Gdansk Anlaşması 36-7
  imzalanması 36
  yıldönümü 52
Gdansk Anıtı 42, 49, 54
Gdynia 12, 31
  polis işçilere saldırıyor 20
Gierek, Edward
  istifa ediyor 38
  lider oluyor 20
Gomulka, Wladyslaw
  lider oluyor 11
  yerine başkası geliyor 20

İşçi isyanları 11-12, 18-20, 24

Jagielski, Mieczyslaw 34
Jaruzelski, General Wojciech
  Başbakan oluyor 42
  devlet başkanı oluyor 47
  Kardinal Glemp ve Lech Walesa ile toplantıda 47
  sıkıyönetim ilan ediyor 48
  toplantıya çağırıyor 58
John Paul II, Papa 25, 27, 44
  Lech Walesa ile buluşuyor 44
  Polonya'yı ziyaret ediyor 27-8, 55-6
  suikast yapılıyor 46

Kania, Stanislaw
  Polonya Birleşik İşçi Partisi lideri 38
  Yerine başkası geliyor 47
KOR 25, 33, 38, 60
  taciz ediliyor 25

Lenin tersanesi
  1970 grevi 18-21
  1980 grevi 30-5
  çalışma koşulları 14-15, 23
  konuşmalar yapılıyor 34-5
  tanklar dolaşıyor 48

Nobel Barış Ödülü 56-7

Özgür ve Bağımsız İşçi Sendikaları Baltık Komitesi 25-6

Polonya
  Alman istilası 5-9
  1956 isyanı 11-12
  1970 olayları 18-21
  öğrenci protestoları 15-17, 47
  Rus istilası 9
  sıkıyönetim kondu 48
  sıkıyönetim kaldırıldı 57
  yaşam koşulları 18, 22-3, 29, 46, 56
  1976 yiyecek isyanı 24
Popowo 5, 6, 12, 13
Popieluszko, Peder Jerzy 57
Poznan 11

Sıkıyönetim
  ayrıntılar 49, 50
  direniş 49-50
  ilanı 48
  sonu 57

Ulusal Dayanışma Komisyonu 44, 47
  Genel Grev için seçim 47

Varşova Paktı 15, 41, 60

Walentynowicz, Anna 30, 31, 52

Walesa, Danuta (kızlık adı Golos) 17, 30, 56

Walesa, Lech
  askerlik yapıyor 12-13
  babası tutuklanıyor 6
  babasının ölümü 9
  çocukluğu 9-11
  deniz aşırı ziyaretler 44-6
  doğumu 5
  evliliği 17
  Edward Gierek ile görüşme 21
  Gdansk Anlaşması'nı imzalıyor 36
  Gdansk'a gidiyor 14
  grev komitesine seçiliyor 18
  hapisten kurtuluyor 53
  hükümetle konuşuyor (1989) 58
  ihanetle suçlanıyor 44
  Lenin tersanesinde işe başlıyor 14
  Nobel Barış Ödülü'nü alıyor 56-7
  Papa II. John Paul ile görüşme 44, 55-6
  Özgür ve bağımsız İşçi Sendikaları için Baltık komitesi 25-6
  tersaneden kovuluyor 23-4
  tersanede yeniden işe alınıyor 54-5
  tutuklanıyor 49
  Ticaret Okulu'na yazılıyor 12
  yetkililere karşı konuşuyor 23-29

Yiyecek kıtlığı 18, 23, 29, 46, 56

ZOMO isyan polisi 47, 49, 50, 52, 60

Polonya, kırk yıl boyunca özgür olamadı. Doğu Avrupa'nın diğer Komünist ülkelerinde de durum aynıydı. Komünist Partisi'ne karşı çıkanlar, polis baskısı, sansür ve tutuklanmayla karşı karşıya kalıyorlardı.

Sonra, 1980 yılında komünist bloktaki ilk özgür işçi sendikası olan "Dayanışma" kuruldu. Dayanışma'nın lideri Lech Walesa, pejmürde kılıklı sıradan bir işçiydi. Dünyanın televizyon kameraları önünde yandaşlarının, devlete ve polise karşı şiddet içermeyen eylemlerle direnmelerini istedi. Halkını sakinleştirmek için çalıştı ve vahşete bulaşmadan özgürlüğe erişmek gerektiğine inandırdı.

1981'de Dayanışma yasaklandı. Ama insanlar özgürlüğü tatmışlardı bir kere. 1989'da yiyecek kıtlığı ve zorluklar ülkeyi çıkmaza sokunca, yetkililer Lech Walesa'ya döndüler. Böylece, komünist blokta ilk kez demokratik bir seçim yapıldı ve Dayanışma halktan büyük destek aldı. Bir yıl sonra yapılan seçimlerde Lech, Polonya Başkanı seçildi. Dayanışma, Orta ve Doğu Avrupa'da ve Asya'nın bir bölümünde özgürlük hareketlerini başlattı.

Bu dizideki kitaplar :

Abraham Lincoln
Albert Schweitzer
Bob Geldof
Charlie Chaplin
Dalai Lama
Eleanor Roosevelt
Florence Nightingale
Lech Walesa
Louis Pasteur
Mahatma Gandhi
Maria Montessori
Marie Curie
Martin Luther King
Mihail Gorbaçov
Nelson Mandela
Teresa Ana

ISBN 975-8030-06-X

İLKKAYNAK
KÜLTÜR VE SANAT ÜRÜNLERİ